

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

НАУКА
SCIENCE

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

№ 38 (1435)

Cümə, 22 noyabr 2024-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

COP29-un yaşıl sivilizasiya anonsu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqindəki "ölkə göstəricilərinin qiymətləndirilməsində... Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlər meyar kimi götürülməli deyil" - mesajı COP29-un ən mükəmməl aforizmidir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin elan etdiyi "Yaşıl dünya namine həmrəylik ili" ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası məhiyyəti və hədəfləri etibarilə bir-birini tamamlayan baxışlardan ibarətdir. "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nin ölkəmizdə yaratdığı yaşıl hərəkat COP29-un irəli sürdüyü iqlim dəyişiklərinin yara-ba biləcəyi fəlakətlərdən xilas olmaq üçün yaşıl enerjinin ən möv-

qeyə çəkilməsi nəticə olaraq ölkələri və dünyani qorumağa, yaşıtmayaq və inkişaf etdirməyə xidmət edən qlobal hadisələrdir. Yaşıl Dünya namine hərəkat sahəsində həyata keçirilən tədbirlər Azərbaycan Respublikasının COP29 kimi dünyanın bir nömrəli beynəlxalq tədbirinə ev sahibliyi etməsinə haqq qazandırır. Həm də müstəqil Azərbaycan Respublikasının hərətəfli və sürtəli inkişafı, beynəlxalq aləmdə əldə etdiyi nailiyyətlər də COP29-u ən yüksək səviyyədə keçirməyə ge-

nış imkan yaratmışdır. Həc şübhəsiz ki, COP29-un estafetini qəbul etmek Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dünya liderləri sırasındaki yüksək nüfuzunun da real təzahürüdür. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin açılış iclasında parlaq çıxışı COP29 hərəkatının manifestıdır. Bu dərinməzmunlu nitqdə COP29-un əsas reallıqları və perspektivləri öz əksini tapmışdır. Cənab Prezidentin çıxışı COP29 üzrə Azərbaycan reallıqlarının gerçek təqdimatı, dünya gedisiyatının obyektiv qiymətləndirilməsi, yaxın-uzaq geleceyin praqmatik paroludur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqindəki "ölkə göstəricilərinin qiymətləndirilməsində Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlər meyar kimi götürülməli deyil" - mesajı COP29-un ən mükəmməl aforiz-

midir. Əks halda, dünya ölkələri "Tanrıının bəxş etdiyi real təbii sərvətlər"dən tam imtina edib, "yaşıl keçid" axtarışı ilə yeni yaşıl imkanlar əldə edən qəder böhran təhlükəsi ilə üzləşə bilərlər. Azərbaycan Prezidentinin sərrast aforizm kimi səslənən fikirləri dünyanın tarazlığını pozmaq həd-dinə çatmamaq şərti ilə bütün təbii sərvətlərdən yerində və qədrində istifadə etməyin mümkünüyünə realist baxışın ifadəsidir. Bu, "Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlər"lə yaşıl texnologiyalar-dan əldə olunacaq gelirlərin düzgün balansının təpiləşəninin zəruriyini nəzərə çatdırıran praqmatik çağırışdır.

Bu gün dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən Azərbaycanda "Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlər" COP29-un hədəflərinin həyata keçirilməsi üçün dayanıqli

donor funksiyasını yerinə yetirir. Fikrimizcə, o ölkələr "yaşıl keçid" daha səmərəli şəkildə nail ola biləcəklər ki, onların yaşıl texnologiyalar əldə etmək üçün real təbii sərvətlərdən gələn dayanıqli gəlirləri vardır. Beləliklə, Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlər mövcud dayanıqlı inkişafla yaşıl keçid arasında yaşıl transformasiya funksiyasını yerine yetirir. Azərbaycanın mövcud neft-qaz gelirləri bu gün yaşıl iqtisadi zona kimi elan olmuş Naxçıvan Muxtar Respublikasında, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda, həmçinin Böyük Qayıdış hərəkatında "yaşıl keçid" mərhələsinə uğurla keçidin hərəkətverici qüvvəsidir. Şübəhəsiz, həm "Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlər" malik olan və həm də yaşıl enerji əsasında XXI əsrin yaşıl iqtisadiyyatını qura bilən və inkişaf etdirən ölkələr yaxın gələcəyin lider dövlətləri sırasına çıxmak imkanı qazanacaqdır. Bu cəhətdən Azərbaycan dünyanın ən şanslı ölkələrindən biridir. Çünkü Azərbaycan ərazisi məşhur Mendeleyev cədvəlindeki əksər yeraltı və yerüstü təbii sərvətlərlə zəngin olan ölkədir. Buna nüfuz yanaşı, Azərbaycanda hem də artıq bir neçə ildir ki, Prezident İlham Əliyevin ireli sürdüyü neft-dən asılı olmayan iqtisadiyyat modelinin yaradılması üçün düşünnülmüş dövlət siyaseti həyata keçirilir. Artıq Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində neft-dən asılılığı aradan qaldırmağa xidmət edən agrar sektordan, turizmdən, nəqliyyat sferasından, iaşə xidmətindən əldə edilən gəlirlər kifayət qədər əhəmiyyətli əmsala malikdir. Yaşıl dünya naməsində həmrəylik ili və COP29-un çağırışları neftdən asılı olmayan gelirlərin siyahısına yaşıl iqtisadiyyatdan və alternativ yaşıl enerji mənbələrindən əldə olunacaq maliyyə imkanları da əlavə oluna-cqdır.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında yaşıl iqtisadiyyatın qurulması istiqamətində genişmiyyətli işlər aparılmaqdadır. Bunda başqa, ölkəmizdə mövcud təbii sərvətlərin istismarının, emalının, bazara çıxarılmasının yaşıl texnologiyalar əsasında yenidən qurulması prosesləri de genişlənməkdədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin COP29-un açılış mərasimindəki nitqində ölkəmizdə yaşıl iqtisadiyyatın infrastrukturunun formalaşdırılması, bərpa olunan alternativ yaşıl enerji mənbələrinin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən dövlət proqramlarının və nəzərdə tutulan yeni layihələrin aydın mənzərəsi verilmişdir.

(davamı 2-ci səhifədə)

COP29-un yaşıl sivilizasiya anonsu

(əvvəli 1-ci sahifədə)

Ölkemizdə aparılan məqsədyonlu müasir siyasi-iqtisadi siyaset dünya reallıqlarına uyğun olaraq, mövcud təbii sərvətlərdən yaşıl texnologiyalar əsasında istifadə etmək-lə atmosferin sağlamlaşdırılmasına töhfə verməyə, yaşıl enerji əsasında yeni dövrün yaşıl iqtisadiyyatın qurulmasına və meydانının daha da genişləndirilməsinə yaşıl işıq yandırmağa uğurla xidmət edir. Fikrimizcə, yaşıl iqtisadiyyatın Azərbaycan modeli dönya ölkələri üçün də əhəmiyyətli təcrübə ola bilər. Bu mənənəda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin COP29-un Bakı Olimpiya Stadionundakı açılış mərasimindəki nitqində səslənən aşağıdakı fikirləri yaşıl iqtisadiyyat anlayışına müasir dövrdə realist baxışın ifadəsidir: "Ölkələr onların (Tanrıının bəxş etdiyi təbii sərvətlərin - İ.H.) olmasına görə güñahlandırılmalı və bazarada onlara tələbatın olması səbəbindən onları bazaraya çıxardıqlarına görə suçlanmalıdırlar".

Bu, yaşıl enerji keçidə münasibətdə eyforiya qapılmamışa, yaxud bu qlobal problemdə birterəfli qaydada baxmamağı, məsələyə kompleks yanaşmağa çağırışın konseptual şəhəri və aydın ifadəsidir.

"Yaşıl dünya namine həmrəylik ili"nin və COP29-un ölkəmizə və dünyaya bəxş etdiyi daha bir "yaşıl sərvət" də bu istiqamətdə dialoqun miqyasının genişləndirilməsindən və məzmunca yaşıl ideyalarla və əməli addımlarla zənginləşdirilməsindən ibarətdir. Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhərində COP29 miqyasında yüksək seviyyədə təşkil olunan dialoq platforması mədəniyyət-lərin dialoquna, ən yeni yaşıl texnologiyaların mübadiləsinə, yaşıl transformasiyaların müzakirəsinə yaşıl işıq yandırımızdır.

Bu gün Bakı Olimpiya Stadionunda yaradılmış COP29 şəhərciyi çoxvectorlu dünya dialoq mədəniyyətinin baş kəndinə çevrilmişdir. Ölkələri əyani şəkildə təqdim edən pavilyonlarda sərgilənən iqtisadi-texniki yeniliklərlə konfrans salonlarında səslənən yaşıl elmi-praktik ideyalar bir yerde dünyanın yaxın və uzaq yaşıl gələcəyi haqqında tam yeni təsəvvürlərin formalasdırılmasına imkan yaradır. Əslində Bakı Olimpiya Stadionundakı COP29 Baş Kəndində aparılan müzakirələr dönyanın yeni yaşıl mənzərəsinin dərslərindən ibarətdir.

Son illerde Azerbaycanda və dünyada yaşıl iqtisadiyyat, yaşıl enerji, yaşıl kimya, biomüxtəliflik, ekomədə-

niyyət, yaşıl transformasiyalar, rəqəmsal dünya, sünü intellekt, elektro-neqliyyat, ekolinqvistik, ağıllı kənd və sair kimi yeni anlayışlar yaşıl terminologiyanın formalasdırılmasını şərtləndirmişdir. Və yaşıl terminologiya müasir dövrün yaşıl dünyasının, yaşıl texnologiyasının danışan dili funksiyasını həyata keçirir. Ekolinqvistik anlayışı da yaşıl terminologyanın sinonimi kimi prosesin daha da genişləndirilməsinə yol açır. Bunlar isə öz növbəsində dünyanın yeni bir inkişaf seviyyəsinə - yaşıl sivilizasiyaya keçidin xüsusiyyətlərini özündə eks etdirir. XVIII əsrden etibarən sonrakı inkişaf mərhələlərində dünyada buxar maşının, elektriq enerjisinin, kosmosun fəthinin, internetin keşfi-nin, ağıllı texnologiyaların meydana çıxmاسının fərqli sivilizasiyaları və sənaye inqilablarını yaratdığı kimi yaşıl enerji, sünü intellekt və rəqəmsal inkişaf da bəşəriyyəti yeni bir inkişaf mərhələsinə doğru aparmaqdadır.

Beleliklə, Bakı Olimpiya Stadionundakı COP29 şəhərciyi yaşıl sivilizasiya problemlərinin dünyanın yaşıl gündeliyinin baş mövzusuna çevirmiştir. Hazırda ən müasir yaşıl texnologiyalar əsasında salınmış COP29 şəhərciyi dünyanın yaşıl sivilizasiya müzakirələrinin möhtəşəm xitabət kürsüsüdür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin COP29 xitabət kürsüsündən səslenirdiyi bayanatlar və mesajlar dünyadan müasir gedişatının yeni yaşıl inkişaf mərhələsinin anonsudur.

Bakı COP29 sessiyası Birləşmiş Millətlər Təşkilatının yaşıl dünya hərəkatı mövzusunda keçirilən ümumdünya konfransıdır. Planeti-mizin 196 ölkəsinə təmsil edən 72 mindən çox insanın çoxçəhəli səmərəli fəaliyyətini, təhlükəsizliyini, transferini, hətta asude vaxtını yüksək seviyyədə vahid bir aile kimi təşkil edən Azərbaycan COP29 adlı çoxmillətli bir qite yaratmağın nümunəsini göstərir. Bu mənənə Bakı

Olimpiya Stadionu Yer kürəsi, COP29-un Mavi Zonası okeanları, dənizləri, çayları və səmanı, Yaşıl Zona isə landşaftı, təbiəti simvolizə edir. Mifologiyada mavi rəngin genişlik, yaşıl rəngin isə dəyişiklik mənalarını daşıdığını nəzərə alsaq, COP29 qıtəsinin müasir mənzərəsinin XXI əsrin inkişaf tendensiyalarını əks etdiriyi qənaətinə gelmək mümkündür. Sülh, qarşılıqlı əməkdaşlıq, ədalətli yaşıl cəmiyyət, yalnız rifah və inkişafa xidmət edən yaşıl texnologiyalar Azərbaycan ölkəsinin yaradıldığı möhtəşəm platformdan COP29 qıtəsinin səslenirdiyi yaşıl sivilizasiya çağrıları...

Azərbaycanın tarixi Qarabağ Zəfərini, Böyük Qayıdış hərəkatını, ən yüksək seviyyədə təşkil olunmuş COP29 yaşıl inkişaf platformasını qəbul edə, həzəm edə bilməyən xarici ölkə dairələri öz qapılarını al günəşə qapadıqlarının fərqində olmayan bədbəxtlərdir. Azərbaycanda isə Prezident İlham Əliyevin COP29-un mötəbər xitabət kürsüsündən bütün dünya qarşısında bəyan etdiyi kimi günəşli günlərin sayı ən azı 250-dən çoxdur. Paytaxt Bakının isə bir adı da küləklər şəhəridir. Azərbaycan günəşli coğrafiyası, yaşıl enerjisi, yaşıl iqtisadiyyatı və ağıllı rəqəmsal inkişafı ilə yaşıl sivilizasiyanın astanasındadır.

İsa HƏBİBBƏYLİ
AMEA-nın prezidenti, akademik

14 noyabr 2024-cü il

reallıqlarının dünya ictimaiyyətine çatdırılmasına əhəmiyyətli tekan oldu.

- COP29-da ölkənin iqtisadi investisiya, sosial və turistik əhəmiyyətinin böyük olduğunu əks etdirdi. Turizmin, hotelçiliyin, aqrar sektorun, qalanteriya sənayesinin inkişafına yeni bir impuls verəcəkdir. Bu, qeyri-neft sektorу üzrə dövlət büdcəsi gəlirlərinin də artmasına töhfə verəcəkdir.

- Bakıda keçirilən bu vacib platformada "dün-yanın 80 faizinin iqlim dəyişikliyindən əziyyət çəkdiyi bir vaxtda" problemin həlli yolları müəyyənləşdirildi.

- Bakı COP29 tədbiri bəşər həmrəyliyinin simvoluna çevirilərək, həmi üçün daha təhlükəsiz, firavan və davamlı gələcək naminə platforma olaraq tarixləşdi.

- COP29 Bakı tədbiri dövlətin iqlim siyasetinin mütəşəkkil formalasdırılması və inkişaf etməkdə olan ölkələrin "yaşıl mədəniyyət"inin ekoloji şüvə dəvranlığının artmasına zəmin olacaqdır.

Bu yanaşmalarдан da COP29 kimi mötəbər bir tədbirin Bakıda baş tutması, təbiətin ani olaraq yaradıldığı gözənləməz felakətlərin bəzən öncədən qarşısının alınması, törətdiyi fəsادların aradan qaldırılması və s. bu kimi iqlim dəyişikliyi ilə əlaqədar qərarların qəbulunda Azərbaycanın evsahibliyi ölkənin beynəlxalq seviyyədə aparıcı aktorlardan olduğu faktorudur.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın meruzesi Konsensus və Ədalət paradigməsi, "riyakarlıq yox deyək" Xeyirxahlıq və Həmrəylik metnli, milli və beynəlxalq müstəvidə Sülh-Baridiriciliq missiyasını əzx edən humanitar çağırışlı Azərbaycan rəhbər qadının motivasiyalı uğur siyasi ictimai-diplomatik fəlsəfəsidir.

Rəna MİRZƏZADƏ,
AMEA Qadınlar Şurasının sədri,
fəlsəfə elmləri doktoru, professor

"Yaşıl mədəniyyət"

qadın rəhbər və birinci xanımların iştirakı ilə "Genclər iqlim fealiyyətlərinin ön cəbhəsində" mövzusundakı konfransda əsasən gender balansı ehtiva olundu. Bu aspektən, 2024-cü il noyabrın 12-də COP29 çərçivəsində "yaşıl zona"da "Genclər iqlim fealiyyətlərinin ön cəbhəsində" adlı konfransda Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva, İtalyanın baş naziri Ciriocia Meloni, Moldova Respublikasının Prezidenti Maya Sandu, Şimali Makedoniya Respublikasının Prezidenti Gordana Siljanovska-Davkova, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa üzrə iqtisadi Komissiyasının (UNECE) icraçı katibi Tatjana Molçan, BMT-nin Uşaq Fonduun (UNICEF) Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə regional direktoru Regina De Dominikis, Türkiye Respublikasının birinci xanımı Əminə Ərdoğan, Qırğız Respublikasının birinci xanımı Aygül Japarov, Özbəkistan Respublikasının birinci xanımı Ziroatxon Mirziyoyeva və s. iştirak ediblər.

Bu konfransın mühüm istiqaməti Mərkəzi Asiya və türkdilli ölkələrin iqlim dəyişikliyi ilə bağlı apardığı mübarizəni dünya ictimaiyyətinin nəzərinə yetirmək və gənclərin baxışlarını iqlim məsələlərinə yönəltməklə, həm də beynəlxalq öhdəliklər sahəsində keçirilən tədbirlərin yekunu-na diqqət yetirilməsi idi.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva bu konfransda ictimai-siyasi və sosial-humanitar paradigməli məzmunda ətraflı məruzə ilə çıxış etdi. Xanım Mehriban Əliyevanın məruzəsinin əsas paradigmaları "ölkələrə sülh və əmin-amanlıq diləməklə" dün-yaya barış çağırışı idi.

Birinci vitse-prezident elmi-ictimai yönlü çıxişında "biosferin çirkənməsi, içməli suyun qılıqlığı, quraqlıqlar, ərzaq təhlükəsizliyi problemine" də toxunaraq Azərbaycanın bərpəolunan enerji-yaşıl mədəniyyət"li uğurlarını real faktlarla açıqladı.

Bəs COP29 Azərbaycana nə qazandırdı...

- Bakının növbəti dəfə beynəlxalq miqyaslı tədbirlərə evsahibliyini layiqli yerinə yetirən regional liderliyi dünyaya nümayiş olundu.

- COP29 böyük qlobal tədbirini keçirmək ölkənin ictimai-siyasi, daxili sabitiyi, geoqıtsadi gücü, beynəlxalq münasibətlər sisteminde yeri və rolü göstəricisini təsdiqlədi.

- Azərbaycanın bütün sahələrində bir sıra dividendlər qazandırmaqla ölkənin inkişafını, milli resurs və mahiyyətini, nüfuzunu daha da yüksəldərək tanıdı.

- Ölkəyə yönelik ikili standartlı mövqelərin qarşısının alınmasında Azərbaycanın gerçek

AMEA-da COP29-a həsr olunmuş kitab sərgisi

AMEA Rəyasət Heyətinin bina-sında "Yaşıl dünya naminə həm-rəylik ili" və COP29-a həsr olunmuş kitab sərgisinin açılışı olub.

Açılış mərasimində çıxış edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli ölkəmizdə təşkil olunan COP29 tədbirlərinin uğurla davam etdirildiyini bildirib. Dünyanın en böyük tədbirlərindən biri olan COP29-un ölkəmizdə keçirilmesini Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil dövlətimizin hərəkəfli və sürətli inkişafı, beynəlxalq aləmdə əldə etdiyi nailliyətlərin nəticəsi olduğunu vurğulayan akademik İsa Həbibbəyli qlobal tədbirin elmi əhəmiyyətindən danışıb. Bakıda keçirilən COP29 tədbirlərinin tarixi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayan AMEA rəhbəri qeyd edib ki, COP29 tədbirlərində Akademiya da yüksək səviyyədə təmsil olunur, elmi konfranslarda feal iştirak edirlər. AMEA-da açılışı keçirilən kitab sərgisində Akademianın

Humanitar və İctimai Elmlər bölmələ-ri ilə yanaşı, diger elmi bölmələr tərəfindən de-nəşr olunan kitablar nü-mayış olunduğunu diqqətə çatdırın akademik İsa Həbibbəyli sərginin

COP29 tədbirlərinin sonunadək davam edəcəyini bildirib.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İrədə Hüseynova və AMEA-nın müşaviri akademik Adil Qəribov

çıxış edərək Akademianın elmi bölmələri tərəfindən sərgidə təqdim edilən kitabların "Yaşıl dünya naminə həm-rəylik ili"nə və COP29-a layiqli töhfə olduğunu vurğulayıblar.

Sərginin açılışında AMEA Rəya-set Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdürü və əməkdaşları iştirak ediblər.

Akademik Rasim Əliquliyev: "Süni intellekt texnologiyaları yaşıl problemlərin həllində mühüm rol oynayacaq"

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) Azərbaycan elminin qarşısına ölkəmizdə yaşıl iqtisadiyyatın, ya-şıl cəmiyyətin formalasdırılması, ekoloji və-ziyətin yaxşılaşdırılması, o cümlədən al-tərəflər alternativ enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsi ilə bağlı mühüm vəzifələr qoyur.

Bunu AMEA-nın vitse-prezidenti, Elm və Təh-sil Nazirliyinin İnformasiya Texnologiyaları İnsti-tutunun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev AzərTac-a açıqlamasında söyləyib.

COP29-un Azərbaycan elminin qarşısına qo-ğu problemlər və vəzifələrə, yeni prioritetlərə diqqət çəkən akademik Rasim Əliquliyev rəqəm-sal texnologiyaların yaşıl dünya üçün yaratdığı ne-qativ təsirlərin minimallaşdırılmasında, eyni za-manda, mürəkkəb ekoloji problemlərin həllində süni intellekt texnologiyalarının tətbiqinin çox bö-yük perspektivlər vət eddiyini söyləyib.

Akademik qlobal iqlim dəyişmələri problem-lərinin həllində alım və mütəxəssislərin feal iştirakının vacibliyinə toxunub. Bildirib ki, sağlam ətraf mühiti formalasdırmaq məqsədile rəqəm-sal texnologiyalardan istifadə əsasında müxtəlif yaşıl problemlərin həllinə dəstək verilməlidir. Tebiətdə gedən prosesləri təhlil etmək, iqlim dəyişmələri ilə bağlı ifrat böyük məlumatları vaxtı-vaxtında topla-maq, intellektual emal etmək, yüksək keyfiyyətli, analitik və proqnoz üçün əhəmiyyətli bilikləri əldə etmək son dərəcə vacibdir.

"Prezident İlham Əliyevin yaşıl texnologiyala-rın inkişafı, yaşıl cəmiyyətin ve yaşıl iqtisadiyyatın formalasdırılması ilə bağlı çağırışlarına elmi dəstək verməliyik", - deyən AMEA-nın vitse-prezidenti, IV Sənaye İinqilabının gətirdiyi yeniliklər kontekstində ölkəmizdə yeni enerji, nəqliyyat və su təchizatı infrastrukturlarının qurulması, eləcə de digər kritik sistemlərin fealiyyətinin intellektuallaşdırılması, kibertəhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində konkret elmi innovativ layihələrin iş-lənilməsinin nəzərdə tutulduğunu vurğulayıb.

Quraqlıq və torpağın deqradasiyası alımları ciddi düşünməyə və çıxış yolları axtarmağa sövq edir

BMT-nin Dayanıqlı İnkışaf Məqsəd-lərinin mühüm müdədələrindən biri ərzaq təhlükəsizliyinə nail olunma-sıdır. İqlim dəyişkiliyinin ərzaq sis-teminə manfi təsiri bu məqsədin ic-rasını, əhalinin davamlı və sağlam qıdaya çıxışı üçün edilən bütün səyləri risk altında qoya bilər. Dünyanın əksər yerlərində olduğu kimi, Azərbaycanda da quraqlıq, torpağın deqradasiyası və səhralaşma problemləri aktualdır.

AZƏRTAC xəber verir ki, bunu COP29 iqlim konfransında "Aşağı emissiyali və dayanıqlı ərzaq sistemləri üçün elm və innovasiya" mövzusunda keçirilən yan tədbirdə Azərbay-can Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, Elm və Təhsil Nazirliyinin Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnsti-tutunun di-rektoru akademik İrədə Hüseynova söyləyib.

Akademik deyib: "Mövcud problemlər alımları ciddi düşünməyə və çıxış yolları axtarmağa vadar edir. Ərzaq və bioloji təhlükəsizliyə müasir yanaşmaların tətbiqi ilə töhfə verilməsi rəb-berlik etdiyim AMEA Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin daim diqqət mərkəzində olur. Öl-kədə tədqiqatlar üçün Bölmə tərəfindən müəyyen-ləşdirilmiş prioritet istiqamətlərindən ikisini qeyd etmək istərdim. Bunlardan biri biomüxtəlifiyin, torpaq və su ehtiyatlarının müasir yanaşmalar-la tədqiqi, bərpası, mühafizəsi, səmərəli istifa-dası, elektron məlumat bazaları və xəritələrinin yaradılmasıdır, digeri isə bioloji proseslərin molekulyar-genetik və fiziki-kimyəvi esasları, genom, proteom və metabolom tədqiqatları, yeni bio-, nano- və postgenom texnologiyalarının fundamental və tətbiqi əsaslarının işlənib-hazırlanmasıdır".

Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin rəb-beri xatırladıb ki, akademik Cəlal Əliyevin tə-şəbbüsü ilə Genetik Ehtiyatlar İnsti-tutundu-Millî bitki Genbankının yaradılmasına ICARDA-nın texniki dəstəyi mühüm rol oynayıb: "Hazırda burada, eləcə də Əkinçilik, Meyvəçilik və Çayçılıq, Tərəvəzçilik və digər elmi-tədqiqat institutlarında yerli torpaq-iqlim şəraitlərinə uy-

ğunlaşma əlamətlərini daşıyan minlərlə bitki nümunəsi, o cümlədən medəni bitkilərin yaba-nı əcadadları və xalq seleksiyası sortları topla-naraq mühafizə edilir, öyrənilir və tövsiyələr verilir. Bütün bu genetik müxtəliflikdən səmə-rəli istifadə etməkle ölkə alımları tərəfindən son 6-7 il ərzində 70-dən çox davamlı sort ya-radılıb və rayonlaşdırılıb".

Akademik İrədə Hüseynova qeyd edib ki, daha bir məsələ müasir aqrar texnologiyalarının tətbiqidir: "FAO-nun və CGIAR mərkəzlərinin dəstəyi ilə bir neçə becərmə və suvarma, bitki mühafizəsi, torpaqların yaxşılaşdırılması texnologiyaları ölkəyə getirilib. Onların yerli şə-raitdə tədqiqi və sınaq proseslərinə elmi-tədqiqat müəssisələri, Azərbaycan Dövlət Ağrar Universiteti, aqroholdinglər cəlb edilib. 2020-ci ilən etibarən ölkədə Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sistemi yaradılıb ki, bu sistem su və torpaqlardan istifadənin səmərəliliyinin temin olunmasına xidmət edir.

"Agrofood" sistemindeki tədqiqatlarda rə-qəmsallaşdırılma və digər yüksək texnologiyalar sürətlə dəyişən iqlim və torpaq şəraitinə uy-ğunlaşmanın vaxtında təmin etməye kömək edir. Rəbberlik etdiyim Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnsti-tutundan rəqəm-sal fenomiks, genomiks, molekulyar, biokimyəvi, morfo-fizioloji və biofiziki parametrlərin bioin-formatik programlarla kompleks müqayisəli analizinin nəticələri artıq davamlı sortların ya-radılmasında birbaşa tətbiq edilib.

Bu gün dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində davamlılıq kimi multimürəkkəb əlamətlərin ge-

netik "arxitekturası"nın təyini üzrə tədqiqatlarda artıq irimiqyaslı genetik analizlər aparılır. Bu baxımdan, son tədqiqatlar-mızda bugda genomunda yüksək dəqiqliklə təsərrüfat əhəmiyyətli multimürəkkəb əlamətlərin genetik izlerini identifikasiya etmək məqsədilə GWAS (genome-wide association studies) - bütöv genom üzrə qiymətləndirilən əlamətlər ilə əsaslı assosiasiyaların təyini analizi aparılıb. Bunun üçün 188 yumşaq bugda genomip 25k SNP-Array-Chip tətbiq etməklə tədqiq edilib. Rəqəm-sal fenotipləmə texnologiyasından istifadə etməklə bitkilərin fizioloji vəziyyəti qeyri-inva-ziv olaraq (25 parametrin hesablanması əsasında) qiymətləndirilib. Ən müasir transkriptom analiz aləti hesab olunan RNASEQ metodundan istifadə etməklə stresə davamlı və has-sas bugda genotiplərində quraqlıq, istilik və duz stresləri ilə induksiya olunan transkriptom analizləri həyata keçirilib.

Institutda, həmçinin ölkə üçün aktual olan bitki xəstəliklərinin tədqiqi, diaqnostikası, onla-ra qarşı mübarizə üçün tövsiyələrin hazırlanması istiqamətində də əhəmiyyətli nailiyətlər elde edilib".

Akademik bildirib ki, kənd təsərrüfatının dayanıqlılığında, karbon emissiyası məsələ-rində bir vacib elmi istiqamət də fotosintezin daha dərindən öyrənilməsidir: "Bu sahədə də bizim institut böyük təcrübəyə malikdir. Hələ 70 il önce Azərbaycanda "yaşıl inqilab" in atası, akademik Cəlal Əliyev məhsuldaları proses-lərinin nezəri əsası kimi fotosintezin kompleks şəkildə tədqiqi ilə ideal bugda bitkisi tipinin yüksək məhsuldarlığını təyin edən prinsipləri işleyib-hazırlamışdı. Bu tədqiqatlar molekulyar-genetik seviyyədən başlayaraq bütöv bitki və əkinə qədər bütün prosesləri əhatə edib. Ali-nan nəticələr əsasında yaradılmış qisaböylə, məhsuldalar sortları ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin temin olunmasına həllədici rol oynayıb".

İrədə Hüseynova elm və innovasiyalara istiqamətlənmiş investisiya qoyuluşlarının tezlik-lə böyük və uzunmüddəti faydalara verəcəyinə əmin olduğunu bildirib.

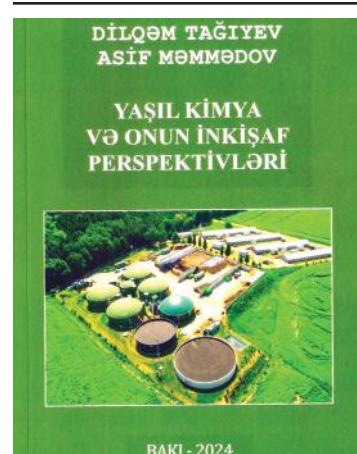
Yaşıl kimya və onun inkişaf perspektivləri

AMEA-nın vitse-prezidenti, Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnsti-tutunun baş direk-toru akademik Dilqəm Tağıyevin və şöba müdürü professor Asif Məmmədovun "Yaşıl kimya və onun inkişaf perspektivləri" adlı kitabı nəşr olunub.

Kitabda yaşıl kimyanın mövzusu, əsasları, prinsipləri, onların həyata keçirilməsi və inkişaf istiqamətləri verilib. Həmçinin təhlükəsiz və bərpə olunan xammaldan istifadə, daha təh-

lükəsiz kimyevi maddələrin alınması, tullantı-riñ qarşısının alınması, bioyanacağın növləri, istifadə edilən xammallar, neft emali zavodla-rından bioemal zavodlarına keçidin perspektiv yolları təqdim edilir. Nəşrdə yaşıl kimyanın müasir problemlərinə həsr olunmuş müxtəlif dillərdə yazılmış kitab və elektron mənbələr-dən geniş istifadə edilib.

Vəsait tədris və elmi tədqiqat işlərində isti-fadə üçün nəzərdə tutulsa da, ondan geniş oxucu kütłəsi də istifadə edə bilər.

AMEA-nın 80 illiyi münasibətilə hazırlanan nəşrlərlə bağlı müzakirə

AMEA prezidenti yanında müşavirə keçirilib

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin rəhbərliyi ilə Akademianın Rəyasət Heyətində müşavirə keçirilib. Müşavirədə AMEA-nın 80 illiyi ilə əlaqədar hazırlanan nəşrlərlə bağlı müzakirə aparılıb.

Müşavirədə çıkış edən akademik İsa Həbibbəyli Akademianın yubileyi ilə bağlı çapı nəzerdə tutulan monoqrafiyalar haqqında etrafı məlumat verərək diqqətə çatdırıb ki, "Simalar" kitabı artıq son redakte mərhələsindədir. "Heydər Əliyev və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası" monoqrafiyاسının, AMEA-nın Elmi Bölməlerinin keçidiyi inkişaf yolu haqqında bir neçə monoqrafiyəsərin, Azərbaycan, rus və ingilis dillərində Tanıtma kitabının, əvvəlki illerdə elmi qurumun rəhbər heyətində təmsil olunmuş görkəmli akademiklərin bibliografik göstəricilərinin yazılıb çapa hazırlanması prosesi haqqında danışan akademik İsa

Həbibbəyli çapı qərara alınan nəşrlərin elmi-tarixi əhəmiyyətini diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri nəzerdə tutulan kitabların çapına hazırlığının gelen ilin yanvar ayından tam başa çatdırılması barədə müvafiq tapşırıqlarını verib, təkliflərini bildirib.

Müşavirədə həmçinin böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 530 illik yubileyi ilində keçirilən tədbirlərdən söz açılıb. Ölkə

Prezidenti İlham Əliyevin "Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 530 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncamını xatırladan akademik İsa Həbibbəyli yubileyle bağlı AMEA-nın təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirlər, o cümlədən beynəlxalq elmi konfranslar ve sərgilər, ölkədə və xarici ölkələrdə təşkil olunmuş müxtəlif mövzulu toplantılar AMEA əməkdaşlarının yüksək səviyyəde temsil olunması, il ərzində Akademiyada işq üzü görmüş kitablar barədə ətraflı danişib. Məhəmməd Füzulinin 530 illik yubileyi ilə əlaqədar bu il AMEA tərəfindən keçirilən tədbirlərin noyabrın sonunda Opera və Balet Teatrında təşkil olunacaq tədbirdə məruzə və çıxışlarla, həmçinin "Leyli və Məcnun" operasına AMEA əməkdaşlarının kollektiv baxışı ilə yekunlaşacağı bilidirib.

Müşavirədə həmçinin AMEA-da 2024-cü ilde aparılan elmi-tədqiqat işləri üzrə hesabat iclaslarının və elmi müzakirələrin keçirilməsi

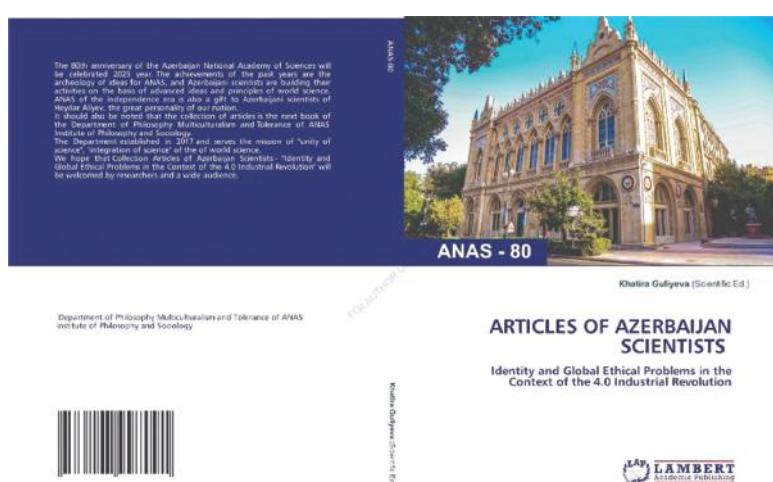
məsəlesi də müzakirə edilib. AMEA-nın Elmi bölmələrinin hesabatını və elmi-tədqiqat müəssisələrinin mühüm elmi nəticələrini əks etdirən nəşrin vaxtında və keyfiyyətlə çapa hazırlanması barədə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Müzakirələrdə AMEA-nın vitse-prezidentləri akademik Rasim Əliquliyev, akademik Dilqəm Tağıyev, akademik İrədə Hüseynova, akademik Gövhər Baxşəliyeva və akademik-katib akademik Arif Həşimov çıxış edərək təkliif və mülahizələrini səsləndiriblər. AMEA Azad Həmkarlar İttifaqının sədri, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Sənan Həsənov və AMEA Rəyasət Heyəti aparatının İnsan resursları şöbəsinin müdürü, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmud çıxış edərək müzakirəyə çıxarılan məsələlər üzrə müvafiq məlumatları diqqətə çatdırıblar.

Müşavirədə AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatı şöbələrinin müdirləri iştirak ediblər.

"Lambert Akademik" nəşriyyatı Azərbaycan alımlarının məqalələr toplusunu nəşr edib

Akademianın 80 illik yubileyinə töhfə

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə və Sosio-İnstitutunun Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfə şöbəsinin müdürü fəlsəfə elmləri doktoru Xatirə Quliyeva "Lambert Akademik" nəşriyyatı ilə əlaqələrini davam etdirir.

Nəşriyyat bu günlərdə filosof Xatirə Quliyevanın elmi redaktorluğu və tərtibatında "AMEA - 80. Azərbaycan alımlarının məqalələri - identifikasiya və global etika problemləri 4.0 Sənaye İnqilabı kontekstində" ("Articles of Azerbaijan Scientists. Identity and Global Ethical Problems in the Context of the 4.0 Industrial Revolution") məqalələr toplusunu kitabını nəşr edib.

Problems in the Context of the 4.0 Industrial Revolution. ANAS - 80") məqalələr toplusu kitabını nəşr edib.

Topluya AMEA prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizamnaməsi elmin inkişaf prosesində yol göstərən mayak kimi" (The Charter of the National Academy of Sciences of Azerbaijan as a Beacon Guiding the Way in the Development Process of Science), fəl.e.d. dosent Xatirə Quliyevanın "İqlim, insan və etika problemi 4.0 Dünya Sənaye İnqilabı kontekstində sosial-fəlsəfi tehlil" (Social-Philosophical Analysis of the Climate - Hu-

man and Ethics Problem in the Context of the 4.0 World Industrial Revolution), fəl.e.d. prof. Məmməd Rzayevin "Müasir dövrə özgələşmənin sosial-fəlsəfi mahiyyəti haqqında" (On the Socio-Philosophical Nature of Alienation in Modern Times), "Milli şürə və müasir şəxsiyyətin mahiyyəti" (National Consciousness and the Essence of Modern Identity), fəl.e.d. dosent Ziba Ağayevanın "Müasir texnologiya dəyişiklikləri dövründə Azərbaycanda identifikasiya probleminin nəzəri perspektivləri" (Theoretical Perspective on the Problem of Identity of Azerbaijani in the Era of Modern Technological Changes), fəl.e.d. prof. Qərib Allahverdiyevin "İctimai həyatda azadlığın məhdudlaşdırılması zərurəti haqqında" (About the Necessity of Restriction of Freedom in a Certain Degree in Society) və "Mənəvi ideal sosial tərəqqinin inqredienti kimi" (The Moral Ideal as an Ingredient of Social Progress), və başqalarının məqalələri daxil edilib.

Kitabın məsul redaktoru tarix elmləri doktoru, dosent Röfət Quliyev, redaktorları Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin əməkdaşları Sevinc (Nisa) Quliyeva və Lale Əliyevadır.

Məqalələr toplusu Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsi tərəfindən AMEA-nın 80 illiyine həsr olunub.

Azərbaycanlı alim Almaniya Arxeologiya Institutunun müxbir üzvü seçilib

AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya Institutunun direktoru, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fərhad Quliyev Berlində yerləşən Almaniya Arxeologiya Institutunun (DAI) müxbir üzvü seçilib.

Bu barədə Almaniya Arxeologiya Institutunun Avrasiya departamentinin rəhbəri, institutun Departamentler və Komissiyalar üzrə icraçı direktoru, professor, doktor Svend Hansenin imzaladığı rəsmi təbrik məktubunda məlumat verilib və F.Qu-

lyevin tezliklə müxbir üzv sertifikatının təqdimat mərasimine dəvət ediləcəyi bildirilib. Həmçinin məktuba Fərhad Quliyevin müxbir üzv seçilməsi barədə Almaniya Arxeologiya Institutunun Prezidenti professor, doktor Friederike Fless tərəfindən imzalanmış rəsmi bildirisi əlavə olunub.

Qeyd edək ki, dünyadan nüfuzlu Almaniya Arxeologiya Institutunun indiyadək 2315 müxbir üzvü müxtəlif ölkələri təmsil edən tanınmış arxeoloqlardır. İlk dəfə olaraq azərbaycanlı arxeoloq bu elmi ada layiq görülüb.

AMEA-nın akademik-katibi misirli alımlarla görüşüb

Misirin Elmi Tədqiqatlar və Texnologiya Akademiyasının prezidenti professor Gina El-Feky və vitse-prezidenti professor Tamer Hamova Fizika İnstitutunda qonaq olublar.

Qonaqlar AMEA-nın akademik-katibi, institutun baş direktoru akademik Arif Həşimovla görüşüb.

Görüş çərçivəsində təreflər təmsil etdikləri qurumların fəaliyyəti barədə məlumat veriblər. Qarşılıqlı tədqiqatların aparılması, layihələrin icrası və digər mövzularda fikir mübadiləsi aparılıb.

Prof. Gina El-Feky Fizika İnstitutu ile rəhbərlik etdiyi qurum arasında səmərəli əməkdaşlığın qurulması istiqamətində maraqlı olduğunu vurğulayıb. Akademik Arif Həşimov da qarşılıqlı əməkdaşlıqla maraqlı olduğunu qeyd edib.

Görüşdə, həmçinin Fizika İnstitutunun icraçı direktoru professor Hüseyin İbrahimov, elmi katib fizika üzrə fəlsəfə doktoru Afet Kərimova, Elmi innovasiyalar və xarici əlaqələrin müdürü fizika üzrə fəlsəfə doktoru Rüstəm Rüstəmov iştirak ediblər.

"Vikipediya"nın Azərbaycan dili bölməsində dərinlik 49-a yüksəlib

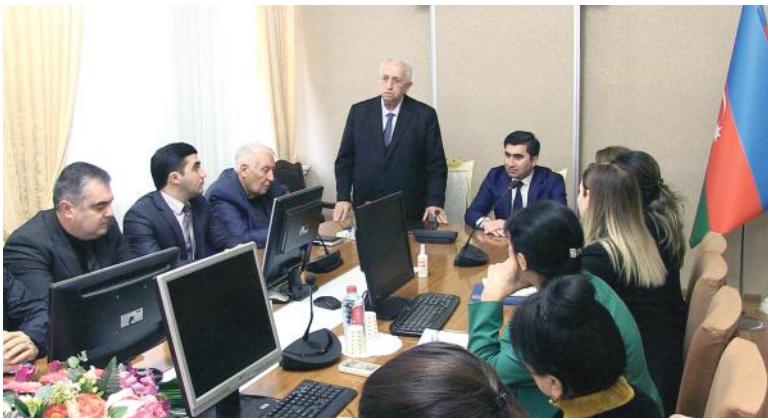
Müasir dövrə informasiya siyaseti həyatımıza əsas hissəsinə çevrilib. Internet resursları bu sahədə mühüm rol oynamaqla yanaşı, şüurlarımızda dərin izlər buraxır. İstər sosial şəbəkələr, istərsə də virtual ensiklopediyalar vasitəsilə məlumatın geniş auditoriyaya çatdırılması baxımından əhəmiyyəti artırır.

Bu baxımdan, "Vikipediya" virtual ensiklopediyası qlobal informasiya mühədiləsində ciddi platformaya çevrilib. O, ölkəmizin həqiqətləri, zəngin mədəniyyəti, tarixi ərsi və görkəmli şəxsiyyətləri barədə məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında səmərəli resurslardan birləridir.

Bu günlərdə Azərbaycan "Vikipediya" icmasının gərgin və səmərəli fəaliyyəti neticesində Azərbaycan dili bölməsində dərinlik (keyfiyyət) 49-cu pilləyə yüksəlib. Bu faktın özü təsdiqləyir ki, "Vikipediya"nın Azərbaycan dili bölməsində effektiv inkişafə xidmət edən fəaliyyətlər var. Həm də "vikipediya"da məzmunlu, etibarlı istinadlar zəngin olan məqalələr yaradılır və zənginləşdirilir. Bu istiqamətdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının könüllü "vikipediya" grupları öz töhfələrini verirlər.

Qeyd edək ki, bir neçə ildir AMEA institutlarının əməkdaşları üçün könüllü olaraq "Vikipediya" təlimləri keçirilir. Təlimlərin keçirilməsində məqsəd AMEA-nın elmi müəssisəsə və təşkilatlarında könüllü "Vikipediya" qruplarının formalşdırılmasıdır. Son bir ilde isə AMEA Rəyasət Heyəti aparatının "Elektron Akademiya" şöbəsinin təşkilatçılığı ilə Mərkəzi Elmi Kitabxanada "Vikipediya" təlimləri təşkil edilir.

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin YAP təşkilatının icası

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin YAP təşkilatının icası keçirilib.

Iclasda YAP Gəncə şəhər təşkilatının sədri Bayram Aslanov, sədrin müavini Orxan Əhmədov, məsul əməkdaşları Cabir Məmmədov və Afer Məmmədov iştirak ediblər.

AMEA Gəncə Bölməsinin sədri, akademik Fuad Əliyev icası açaraq, qonaqları salamlayıb və Ulu Önder Heydər Əliyevin yaratdığı Yeni Azərbaycan Partiyasının şərəfli tarixindən danışıb. Müasir dövrümüzə cəmiyyətimizin avanqardı olan bu böyük siyasi partiyanın ideyalarının həyataya keçirilməsində onun layiqli davamçısı, cənab Prezident İlham Əliyevin liderliyi ilə Azərbaycan öz tarixində misli görünməmiş sosial-iqtisadi inkişafı qatdıığını bildirib. O, qeyd edib ki, ölkə başçısının həyataya keçirdiyi daxili və xarici siyaset və gələcəyə hesablanmış inkişaf strategiyası sayesində Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzu yüksəlib və ölkəmizin ev sahibliyi ilə keçirilən COP29 - BMT-nin İqlim dəyişikiliyi ilə mübarizə məsələlərinə həsr olunan konfrans da bunun daha bir sübutudur.

Akademik Fuad Əliyev, həminin YAP Gəncə təşkilatının respublikamızda en böyük təşkilat olduğunu xatırladaraq, onun şəhərin sosial-iqtisadi inkişafında böyük rol oynadığını qeyd edib.

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin sədr müavini Rasim Tağıyev de çıxış edərək, YAP-in Ulu Önder Heydər Əliyevin yaratdığı partiya olduğunu və onun üzvlərinin hərəkətlərinin Ümummilli Liderin adına və əməllərinə layiq olmasının vacibliyini vurğulayıb. Bu baxımdan, o, yerli partiya təşkilatının işinin səmərəli təşkil olunması üçün bölmənin gənc əməkdaşlarından Vüsal Eminbəylinin namızədiyini irəli sürüb. Çıxışçı Vüsal Eminbəylini bilikli və bacarıqlı, siyasi cəhətdən yetkin şəxs kimi xarakterizə edib.

Filologiya üzrə felsəfə doktoru, dozent İmran Qasımov da söz alaraq, Vüsal Eminbəylini yüksək insani və peşəkarlıq xüsusiyyətlərinə malik gənc kimi tanıdığını bildirib.

Kimya üzrə felsəfə doktoru, dozent İmran Qasımov da söz alaraq, Vüsal Eminbəylini yüksək insani və peşəkarlıq xüsusiyyətlərinə malik gənc kimi tanıdığını bildirib.

YAP Gəncə şəhər təşkilatının sədri Bayram Aslanov çıxış edərək, bu təşkilatın əksər üzvlərinin ziyalıları olduğu qeyd edib və təşkilatın respublikamızın ikinci şəhərinin siyasi, ictimai, iqtisadi, mədəni və maarifçilik həyatında daim aparıcı mövqeyi haqda danışıb. O, ölkənin ən mühüm siyasi aksiyası olan seçkilərdə seçicilərin fəal mövqeyinin bir daha nümayiş olunduğunu qeyd edib.

Bayram Aslanov da bir sıra müəssisə və qurumlarda partyanın yerli təşkilatların işinə müasir tələblərə səsləşə bilən yeni nəfəs getirilməsinin vacibliyi məsələsinə toxunub. O, qeyd edib ki, məhz bu qəbilədən olan səbəbələri anlayaraq, bəzi yerli təşkilat rəhbərləri könlüllü surətde öz vəzifələrini tərk edərək, yenilikçi, xüsusən genç kadrlara yer verirlər və bu baxımdan, AMEA-nın Gəncə Bölməsində də təşkilatı məsələlərə baxıldığı qeyd edib.

Bayram Aslanov YAP Gəncə şəhər təşkilatının əsas dayaqlarının məhz yerli təşkilatlar olduğunu qeyd edərək, onların fəal və nümunəvi mövqə nümayiş etdirməsinin vacib məsələ olduğunu vurğulayıb.

Cıxışlarda deyilənlər nəzərə alınlaraq, yerli partiya təşkilatında kadr dəyişikliyi məsələsi gündeliyə çıxarılib. Açıq səsverme yolu ilə Vüsal Eminbəyli AMEA-nın Gəncə Bölməsinin YAP təşkilatının sədri seçilib.

Iclasdan sonra qonaqlarla birlikdə AMEA-nın Gəncə Bölməsində yeni istifadəyə verilmiş Heydər Əliyev Mərkəzinin açılışı olub.

Qonaqlara məlumat verilib ki, Mərkəzə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Gəncə şəhərine etdiyi 12 sefəri, buradakı işgüzar görüşləri, sefərlərin nəticəsi kimi Respublikanın ikinci şəhərinin inkişafına dair verdiyi sərəncam və qərarları ehətə edən sənəd və məlumatlar, həmçinin fotosəkillər, eləcə də bu materialların elektron variantları toplanıb.

Vurğulanıb ki, Mərkəzə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyinin formalasdırılması, ölkəmizin quruculuq strategiyasının esaslarının qoyulması, eləcə də müasir dövrde Ulu Öndərin layiqli davamçısı, cənab Prezident İlham Əliyevin uğurlu milli və beynəlxalq siyasetinin tədqiq və təhlili məsələləri üçün lazımi sərafları yaradılib.

Sonra YAP Gəncə şəhər təşkilatının sədri Bayram Aslanov xatirə kitabında ürək sözlərini qeyd edib.

Lənkəran Regional Elmi Mərkəzinin əməkdaşı YAP tərəfindən mükafatlandırılıb

Noyabrın 19-da Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Lənkəran rayon təşkilatında partiyanın yaradılmasının 32-ci ildönümü münasibətilə tədbir keçirilib.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə Ulu Önder Heydər Əliyevin Lənkəran şəhərinin mərkəzində ucaldılmış abidəsi önündə gül dəstələri qoyularaq dahi liderin əziz xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

Tədbirdə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqlik sükutla yad edilib.

Yubiley tədbirini giriş sözü ilə açan YAP Lənkəran rayon təşkilatının sədri İqbal Əmanullayev Yeni Azərbaycan Partiyasının 32 il ərzində olduqca şərəfli və məsuliyətli yol qət etdiyini, öz siyasi xətti və fealiyyəti ilə xalqın partiyasına əvələyişini dəqiqətə qatdırıb. 1992-ci il noyabrın 21-də respublikanın müxtəlif bölgelərindən 550 nümayəndənin iştirakı ilə Naxçıvanda keçirilən Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransının tarixi əhəmiyyətə malik olduğunu bildirib. Vurğulayıb ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin zəngin irsi və cə-

nab Prezident, YAP-in sədri İlham Əliyevin rəhbərliyi altında dövlətçiliyin qüdrəti, beynəlxalq nüfuzu ötən müddət ərzində daha da artıb.

Məruza etrafında AMEA-nın Lənkəran Regional Elmi Mərkəzinin direktoru, ərazi partiya təşkilatının sədri Mehman Əliyev bildirib ki, bu gün hər bir Azərbaycan vətəndaşı şüretdə inkişaf edən müstəqil dövlətimizi uğurlu inkişafaya aparan Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri, Prezident İlham Əliyevin siyasi kursunu dəstəkləyir və böyük əzmə dövlətin, xalqın, vətənin mənafəyi naminə səy göstərir.

O, Ulu Önder Heydər Əliyevin qurucusu olduğu Yeni Azərbay-

can Partiyasının keçdiyi şərəfli yoldan danışıb, YAP-in müasir və müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixində mühüm yer tutduğunu vurğulayıb. Partiyanın təşkilatlanması, siyasi-ideoloji cəbhəde AMEA-nın ərazi təşkilatlarının fəal və ardıcıl iş apardığını da diqqətə çatdırıb.

Sonda partiyanın ictimai-siyasi həyatında fəal iştirakına görə bir qrup partiya üzvüne Fəxri fərman və hədiyyələr təqdim olunub.

AMEA-nın Lənkəran Regional Elmi Mərkəzinin Elektron xidmətlər və ictimaiyyətə əlaqələr şöbəsinin müdürü Elnur Həsənzadə də müka-

Naxçıvan Bölməsində maarifləndirici seminar-müşavirə

"Fövgələdə halların ətraf mühitə təsiri, fövgələdə hallar zamanı davranış və yanğın təhlükəsizliyi qaydaları, dəm qazı təhlükəsindən qorunmanın yolları" mövzusunu əhatə edən seminar-müşavirə bölmə əməkdaşlarına fövgələdə hadisələr, onların xüsusiyyətləri, habelə dəm qazından zəhərlənmə və digər xoşagelməz hadisələr barədə ətraflı məlumat vermək, fövgələdə hallar zamanı davranış qaydalarını öyrətmək məqsədi daşıyib.

Seminar-müşavirəni giriş sözü ilə AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin sədri akademik İsmayıllı Hacıyev açıb. Akademik fövgələdə halların nəticələrinin ara- və qaldırılması zamanı insanların xilas edilməsi, onların qorunması, ətraf mühitə dəymış zərərin minimuma endirilməsi və zərərlə amillərin aradan qaldırılması məqsədile höyətə keçirilən axtarış-xilasetmə, qəza-xilasetmə və digər toxırəsalınmaz tədbirlərin əhəmiyyətindən söz açıb.

Fövgələdə hadisələrin səbəb olduğu nəticələri xatırladan bölmə rəhbəri muxtar respublikada xüsusi payız-qış mövsümündə aktuallıq kəsb edən dəm qazından zəhərlənmələrlə bağlı aparılan maarifləndirici səhərbətlərin, görülən işlərin önemini qeyd edib. Naxçıvan Muxtar Respublikası Fövgələdə Hallar Nazirliyi Fövgələdə halların xəbərdar edilməsi və nəticələrinin aradan qaldırılması idarəsinin təşbbüsü ilə maarifləndirici seminar-müşavirənin keçirilməsini yüksək qiymətləndirib.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Fövgələdə Hallar Nazirliyinin Fövgələdə halların xəbərdar edilməsi şöbəsinin rəisi, daxili xidmet polkovnik-leyyətenanti Mirtaleh Seyidov tədbirdə çıxış edərək Fövgələdə Hallar Nazirliyinin yaradılması, fealiyyətinin əsas istiqamətləri, ixtisaslı kadrların yetişməsində, nazirliyin komplektləşdirilməsində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin mühüm rolundan danışıb.

Nazirlik əməkdaşlarının təkce Azərbaycanda deyil, qardaş Türkiye Cümhuriyyətində baş verən təbii fəlakət və meşə yanğınlarına aktiv müdaxiləni, fasiləsiz höyətə keçirilən axtarış-xilasetmə və qəza-xilasetmə tədbirlərində gəstidikləri nümunəvi xidməti qeyd edib.

Mirtaleh Seyidov çıxış zamanı fövgələdə hallardan qorunmanın yolları, menzillərdə qazı cəhazlarından təhlükəsiz istifadə qaydaları, dəm qazından zəhərlənmə hadisələrinin baş verme səbəbləri və zəhərlənmə zamanı zərərcəkən şəxslər ilə yardımın göstərilmə qaydaları barədə məlumat verib. Can itkişinin, insan tələfatının olmaması üçün ayıq-sayıq olmağın, su qızdırıcılarından və digər təhlükəli avadanlıqlardan düzgün istifadənin vacibliyindən bahs edib.

Seminarda çıxış edən Naxçıvan Muxtar Respublikası Fövgələdə Hallar Nazirliyinin Dövlət Yanğın Nəzarəti idarəsinin Yanğın nəzarəti işinin təşkil şöbəsinin rəisi, daxili xidmet polkovnik-leyyətenanti Şixəli Əliyev yanğın hadisəsi zamanı davranış və ilkin yanğınsöndürme vasitələrindən istifadə qaydaları, yanğın təhlükəsizliyi sahəsində vətəndaşların və müəssisələrin hüquq və vəzifələri haqqında məlumat verib.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Fövgələdə Hallar Nazirliyinin Fövgələdə halların xəbərdar edilməsi şöbəsinin baş inspektoru, daxili xidmet mayoru Turan Şahhüseynov zəlzələ hadisəsi zamanı davranış qaydaları, meşətə cive dağılıması zamanı görülməsi vacib olan tədbirlər, fövgələdə vəziyyətlərində nazirliyin qaynar xəttinə (112) və 101 xidməti nömrəsinə dolğun məlumat vermənin önemini diqqətə çatdırıb.

Slayd nümayışı ilə paralel davam edən çıxışların sonunda tədbir iştirakçılarını maraqlandıran suallar cavablandırılırlıb.

Tədbirin sonunda İsmayıllı Hacıyev maarifləndirici seminar-müşavirənin keçirilməsinə görə təşkilatçılar bölmə kollektivi adından minnətdarlığını bildirib.

Səki Regional Elmi Mərkəzinin əməkdaşları ixtiralarına görə patent alıb

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzinin əməkdaşları - fiz.ü.f.d., dos. Yusif Şükürlü, bio.ü.f.d. Fərhad Əzizov və Vəfa Atayeva ixtiralarına görə patent alıblar.

"Təbii əsaslı biokompozitin alınması" adlı ixtiraya Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyi tərəfindən patent alıblar.

Ixtira məlum texnoloji əsaslıdır, iqtisadi baxımdan səmərəli, ekologiya və bitkilərə zərər vermədən, vəgetasiya dövrünü başa vurmaş tünd qırıntı payız yarpaqlarından antosianinlərlə zəngin bioekstarktın eldə olmasına üçün istifadə edilə bilər. Bu ixtirada ipək fibroinin məhlilə ilə modifikasiyadan prototiplərdə və analoqlarda qeyd olunan xassələrdən fərqli və üstün keyfiyyətə malik çoxfunksiyalı və yüksək bioaktivliyə malik təbii əsaslı biokompozit eldə edilməsinə aididir.

İpək fibroinin materiallarının xüsusiyyətlərini özündə saxlamaqla əlavə antioksidant, antifungal, antikanserogen, antibakterial, anti-inflamatör kimi bioaktiv xassələri özündə cəmləşdirən ekoloji təmiz biokompozit biotibbi məmulatların materialının eldə olunması və tətbiq sahələrini əhatə edir. Prosesin sonundakı tullantılar sərbəst şəkildə tətbiqətə atılabilir.

BEYNƏLXALQ ELMİ ƏMƏKDAŞLIQ

"Divanü lügat-it Türk"ün Bakı nəşri Nyu-Yorkda

Nyu-Yorkdakı Türk Evinde Mahmud Kaşgarinin "Divanü lügat-it Türk" əsərinin 86 il sonra tapılmış, repressiya qurbanı, özbək əsilli türkoloq Xalid Səid Xocayevə məxsus latin qrafikali ilk əlyazmasının nəşrinin təqdimatı ve sərgisi keçirilib.

Bu təqdimati əsərin 950 illik yubileyi çərçivəsində keçirilən silsile tədbirlərdən fərqləndirən ən əsas məqam Xalid Səid Xocayevin yadigarı - Kanadada yaşayış nəvəsi Əfruz Məmmədovanın ailesi ilə birgə məclisde iştirak etməsi olub. Təqdimatda, həmçinin Azərbaycanın BMT yanında Daimi Nümayəndəliyinin, Türk Amerikan Yənləndirme Komitəsinin (TACS) üzvləri və digər türk ölkələrinin nümayəndələri iştirak ediblər.

Laihe rəhbərinin UNESCO Elektoral gruppun eksperti, Dünya Dilleri Atlası layihəsinin koordinatoru, AMEA Dilçilik İnstitutunun şöbə müdiri, filologiya üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Vəfa Abdullayeva-Nəbiyeva olduğu və Azərbaycan Respublikasının Diasporla iş üzrə Dövlət Komitəsinin xüsusi dəstəyi ilə keçirilən təqdimatda əvvəlcə "Divan"ın tarixinə həsr olunmuş video göstərilib.

Sonra nəşrin "Ön söz" müəllifi - AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Türk aləminde rezonans yaradan bu böyük tapıntı barədə danışib.

Tədbirdə Milli Meclisin sedr müavini, Nizami Gəncəvi adına Milli Ədəbiyyat Muzeyinin direktoru, akademik Rafael Hüseynov, AMEA Dilçilik İnstitutunun direktoru, Türk Dil Qurumunun fəxri üzvü, professor Nadir Məmmədli, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fonduñun 1-ci katibi Leyla Həsənova, ADPU-nun beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru, professor Mahirə Hüseynova, Özbəkistan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, professor Behram Abdulkalimov, Xalid Səid Xocayevin nəvəsi Əfruz Məmmədova, tədqiqatçı-jurnalist, Azərbaycan folklorşunası, publisist, AMEA Folklor İnstitutunda xarici ölkələrlə əlaqələr bölməsinin rəhbəri Əli Samil, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdiri Almaz Ülvü Binnətova və BDU-nun professoru Yegane İsmayılova çıxış ediblər.

Təqdimatda Xalid Səid Xocayevin həyatı, yaradıcılığı, ailəsi haqqında qısa-metrajlı film və sərgi de nümayiş olunub. Sərgidə kitabın elmi redaktorunun Türk Dil Qurumunun rəhbəri, professor Osman Mertin olduğu, professor Nadir Məmmədlinin rəhbərliyi ilə hazırlanaraq, çap olunmuş yeni nəşri, Xalid Səid Xocayevin arxiv - "Keçmiş günlər", "Müxtəsər əslubiyyat" və s. elmi-publisistik əsərlərinin siyahısı, özü yazdığı tərcüməyi-hali, ailə fotosları, gərkəmlı türkoloqdan bəhs edən kitablardan yer alıb.

Professor Güler Abdullabəyli Polşada konfransda çıxış edib

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Dünya ədəbiyyatı və komparativistika şöbəsinin müdiri filologiya elmləri doktoru Güler Abdullabəyli Polşada keçirilən konfransda iştirak edib.

Varşava Universiteti, Sərqi Avropa Universiteti, Xaric üçün Polyaq radiosunun birgə təşkilatçılığı ilə "İmparializm və kononializm sovetşunas alimlərin tədqiqatlarında" başlığı altında keçirilən "XX yubiley beynəlxalq Prometey konfransı"nda professor Güler Abdullabəyli Məmməd Əmin Rəsulzadədən bəhs edən məruzə ilə çıxış edib. Həmçinin tərcümə etdiyi Məmməd Əmin Rəsulzadənin "Azərbaycan müstəqillik uğrunda mübarizədə" (Polyak-Azərbaycan əlaqəleri) kitabını konfransın təşkilatçılara hədiyyə edib.

Qeyd edək ki, konfransın təşkilatçılardan biri BSU-nun məzunu, filologiya elmləri doktoru, Güler Abdullabəylinin tələbəsi Şəhla Kazimovadır.

Qazaxıstanın Aktobe şəhərinin kitabxanasında "Azərbaycan ədəbiyyatı guşəsi" açılıb

Qazaxıstanın Aktobe şəhərinin Mərkəzi vilayət Kitabxanasında "Azərbaycan ədəbiyyatı guşəsi"nin təntənəli açılış mərasimi keçirilib.

Sözügedən guşəde xalqımızın ictimai-siyasi xadimlərinin, tarixi şəxsiyyətlərinin həyat və yaradıcılığını, eləcə də ölkəmizin tarixini, mədəniyyətini, incəsənətini, ədəbiyyatını, tolerantlıq ənənələrini, bölgələrini, turizm potensialını əks etdirən kitablar, jurnallar müxtəlif nəşrlər sərgilənir və tədbir iştirakçıları üçün etraflı məlumatlar təqdim olunur.

Azərbaycanın Qazaxıstan Respublikasının Aktau şəhərindəki Baş konsulluğu guşənin yaradılmasından verilən xüsusi dəstəyə görə, Aktobe vilayətinin qubernatoru-akımı Asxat Səxarova, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına və AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasına, eləcə də Aktobe vilayət Kitabxanasının rəhbərliyinə, Azərbaycan icmasına minnədarlığını bildirib.

COP29

AMEA-nın şöbə müdiri "Yaşıl artım portalı"nın təqdimatında

COP29 çərçivəsində İqtisadiyyat Nazirliyinin və Harvard Universitetinin "Growth Lab" Beynəlxalq İnnişaf Mərkəzi arasında əməkdaşlıq əsasında hazırlanmış qlobal "Yaşıl artım portalı"nın təqdimatı keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın Rəyasəti Heyəti aparatının Xarici əlaqələr və beynəlxalq elmi təşkilatlarla iş şöbəsinin müdiri biologiya üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Esmira Əlirzayeva və aparıcı mütəxəssisi Gülnar Seyidzadə də iştirak edib.

Iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov iqlim məsələlərinin iqtisadi planlaşdırımda əhəmiyyətdən danişaraq qeyd edib ki, iqtisadi planlaşdırma siyasetlərinin və təchizat zəncirinin integrasiyasına ehtiyac var və bu məsələ COP prezidentliyinin bündələri və ehətə dairesi ilə irəli sürürlən təşəbbüslerdə öz eksini tapib.

SOCAR-in vitse-prezidenti Kənan Nəcəfov şirkətin "xalis sıfır" hə-

dəfi götürdüyüünü vurğulayıb. Bu məqsədlə karbonsuzlaşma, enerji keçidi və aşağı karbon həllerinin tətbiqi üzrə görülen işlər barədə məlumat verilib.

Harvard Universitetinin "Growth Lab" Beynəlxalq İnnişaf Mərkəzinin təsisçisi və direktoru Rikardo Hausmanın tədbir iştirakçılarına video-müraciəti dinişnilib. "Growth Lab" Beynəlxalq İnnişaf Mərkəzinin baş tədqiqat meneceri Timoti Ceston

"Yaşıl artım portalı" barədə iştirakçılar məlumat verib.

Layihənin 2025-ci ilde tam olaraq fəaliyyətə başlaması planlaşdırılır. Portaldan istifadə ödənişsiz olacaq.

Dövlət, özəl sektor, beynəlxalq təşkilatlar, biznes assosiasiyları, akademik dairələr və maliyyə institutlarının nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən tədbirdə fikir mübadiləsi aparılıb və suallar cavablandırılıb.

Rəyasət Heyəti aparatının əməkdaşları İqlim Fəaliyyəti İnnovasiya Forumunda iştirak ediblər

Bakıda COP29 çərçivəsində İqlim Fəaliyyəti İnnovasiya Forumu keçirilib.

Forumda dövlət və özəl sektorlardan 2000-dən çox qlobal iqlim idarətinin iştirakı ilə iqlim böhranı problemlərinin təcili həlli məqsədi-

salara yanaşı, yüksək səviyyəli dia-loqlara şərait yaradılıb, ireli sürülən təkliflərin və planların həyata keçirilməsini sürətləndirmək üçün geniş müzakirələr aparılıb.

AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının vitse-prezidentləri xidmetinin elmi katibi biologiya elmləri doktoru, dosent Tubaşınə Qasimzadə və baş mütəxəssisi biologiya üzrə fəlsəfe doktoru Aytən Ağayeva forumun "Climate Leader Pass" qismində iştirak ediblər.

Aqro-Qida Sistemləri Sammitinin panel sessiyasında müzakirələr zamanı b.e.d. T.Qasimzadə karbon emissiyaları ilə əlaqədar bir sər olkələrdə tətbiq olunan yeni karbon vergisi haqqında məsələni gündəmə getirib.

Azərbaycan gəncliyi və Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili: ekoloji problemlər, süni intellekt və fəlsəfe

AMEA-nın Fəlsəfe və Sosiologiya İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə "Azərbaycan gəncliyi və Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili: ekoloji problemlər, süni intellekt və fəlsəfe" kitabı çap olunub.

Yeni nəşr cari il AMEA-nın Fəlsəfe və Sosiologiya İnstitutunun Genç Alim və Mütəxəssisler Şurası və AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə keçirilmiş "Azərbaycan gəncliyinin "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"ne dəstəyi" adlı ümumrespublika konfransının materialları əsasında işq üzü görüb.

Kitabın redaksiya heyətində AMEA-nın prezidenti akademik İsa

Həbibbəyli, Fəlsəfe və Sosiologiya İnstitutunun direktoru f.e.d., profes-

sor İlham Məmmədzadə, AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının sədri siyasi elmlər üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Sənan Həsənov, AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının direktoru texnika elmləri üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Hüseyin Hüseynov, Fəlsəfe və Sosiologiya İnstitutunun elmi işçisi Telman Quliyev, institutun YAP ərazi təşkilatının sədri fəlsəfe üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Şööt Zeynalov, Gənc Alim və Mütəxəssisler Şurasının sədri Ceyran Hüseynli, AMEA AHİ-nin mütəxəssisi Mətanət Hüseynova, institutun şöbə müdürü fəlsəfe üzrə fəlsəfe doktoru Məhəmməd Cəbrayılov, elmi işçi Vüsəlle Gülmaliyeva və elmi işçi Hafizə İmanova yer alıb.

"Yaşıl dünya" adlı interaktiv dərs və master-klass

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) ilə əlaqədar olaraq Milli Azərbaycan Tərixi Muzeiyində "Yaşıl dünya" adlı interaktiv dərs və master-klass keçirilib.

Dərsdə respublika Uşaq-Genclər İnnişaf Mərkəzinin dərnək rəhbərləri və üzvləri iştirak ediblər.

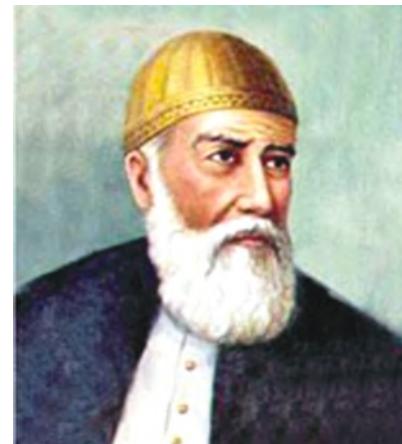
İlk olaraq dərnək üzvlərinə H.Z.Tağıyevin ev-muzeyində ekskursiya aparılıb. Müzein yerləşdiyi bina və məşhur xeyriyyəçi H.Z.Tağıyevin həyat və fəaliyyəti haqqında etraflı məlumat verilib. Ekskursiya zamanı binanın interyerində yer alan nebat ornamentlər, binanın "Qış bağı", həmçinin H.Z.Tağıyevin Bakının ekologiyasının abadlaşdırılması istiqamətində gördüyü işlərdən, onun təşəbbüsü ilə açılan Mərdəkan bağçılıq məktəbindən dənişilib.

Sonra iştirakçılar üçün intellektual oyun-kvest təşkil olunub. Tədbirin praktiki hissəsində isə buta formasında olan gips fiqurların rənglənməsi üzrə ustad dərsi keçirilib və sonda iştirakçılar pazıllar qurub.

MƏHƏMMƏD FÜZULİ - 530

Azərbaycan ədəbi-bədii fikrinin təşəkkülündə müstəsna yeri olan, Yaxın və Orta Şərqi ədəbiyyatının inkişafına mühüm təsir göstərən mütəfəkkir şair Məhəmməd Füzuli Azərbaycan xalqının bəşər mədəniyyəti xəzinəsinə bəxş etdiyi əvəzsiz dəyərdir. O, anadilli poeziyanın ən mükəmməl nümunələrini yaratmış, onu zənginləşdirmiş, yeni zirvələrə yüksəltmişdir.

(red.) tərəfindən nəşrə hazırlanmışdır. Göstəricinin tərtibçisi Ə.Xələfovudur.

Füzulinin dövrü, səfərləri, müraciətləri, davamlıları, həyat və yaradıcılığı, ən qədim əlyazmaları, yeni nəşrləri, elcəde şairin rus dilində nəşr edilmiş əsərləri və haqqında nəşr olunmuş materialların da yer aldığı bibliografik resurs geniş oxucu kütłəsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Məhəmməd Füzuli şəxsiyyəti, onun yaradıcılığı daima Azərbaycan dövlətinin diqqətində olmuşdur. Onun 500 illik yubileyinin Ümummilli lider Heydər Əliyevin 16 mart 1994-cü il tarixli 118 sayılı sərəncamı, 530 illik yubileyinin isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 25 yanvar 2024-cü il tarixli sərəncamı ilə təntənləşmiş şəkildə qeyd edilmiş bunun bariz nümunəsidir.

Onu da qeyd edək ki, beynəlxalq nüfuzlu UNESCO təşkilatı 1994-cü ili "Füzuli" elan etmiş, şairin 500 illik yubileyi bu təşkilat tərəfindən qəbul olunan qərarla dünya miqyasında yüksək seviyyədə qeyd olunmuşdur. Bu tədbir həm də müstəqil

Məhəmməd Füzuli irsi bibliografik mənbələrdə

Azərbaycan Respublikasında baş tutan ilk dünya miqyaslı möhtəşəm mədəniyyət və sənət bayramı olmuşdur.

Füzuli irsinin nəşri də daim Azərbaycan dövlətinin diqqət merkezində olmuş, mütəfəkkir illərdə əsərlərinin nəşis tərtibatla çapı gerçəkləşdirilmişdir. 1944, 1958, 1988, 1992, 2005, 2013-cü illərdə dahi şairin əsərləri cəxildiliklər nəşr olunmuşdur ki, bu da Azərbaycan dövlətinin öz mütəfəkkirinə verdiyi dəyərin bariz nümunəsidir.

Məhəmməd Füzuli yaradıcılığını özündə əks etdirən bir neçə informasiya resuru vardır. Hələ XIX əsrde Misirin məşhur Xidviyyə kitabxanasında uzun iller işləmiş əslən azərbaycanlı olan, ərəb, fars, türk dillərinin mahrı bilicisi Əli Hümlü burda saxlanılan qədim əlyazmaları qaydaya salaraq böyük həcmli kitab kataloqu hazırlamış və onu 1888-1889-cu illerde çap etdirmişdir. Bu kataloqda müsəlman Şərqiñin bütün nəhəng sonətkarlarının, o cümlədən, ulu Füzulinin də əlyazmaları öz əksini tapmışdır.

Məşhur fransız şərqşünası Bloşenin 1932-1933-cü illerde Parisdə çap olunmuş "Milli kitabxanada türk əlyazmaları kataloqu" adlı iki cildlik bibliografik kitabına dahi şairin kitabxanada saxlanılan bütün əlyazmaları daxil edilmişdir.

E. Bertelsin 1930-cu ildə nəşr olunmuş "Füzuli Külliyyatından yeni əlyazmalar" məqələsində, 1955-ci ildə Kembride nəşr olunmuş "İslam üzrə göstərici" de və "İslam mövzusunda dövrü mətbuatda və digər kollektiv nəşrlərdə gedən məqalələrin kataloqu" əsərlərində Füzuli haqqında ədəbiyyatın və əsərlərinin bibliografik resursları yadılmalıdır.

1956-ci ildə türk füzulişünası və bibliografi Müğan Cumburun İstanbulda nəşr etdirildiyi "Füzuli haqqında bir bibliografiya" əsəri də şair haqqında tərtib olunmuş bibliografik resursların mükəmməllərindəndir. Burada şairin Türkiyədə çap olunmuş bütün əsərləri və haqqında dərc edilmiş tədqiqat materialları toplanmışdır.

1995-ci ildə İran İslam Respublikasının Milli Kitabxanasında bibliografi Seyid Məhəmməd Məhdəvifərin "Füzuli Bağdadı" adlı bibliografik göstəricisi nəşr olunmuşdur. Göstəricidə Füzulinin İranın elm və mədəniyyət mərkəzlərində qorunan mütəfəkkir əlyazmaları İranda 1995-ci ildən nəşr olunmuş 20 adda kitabının 77 nəşri, İran Milli Kitabxanasında qorunan 16 adda əsərinin nadir nüsxələri, mikrofilmər, şairin həyat və fealiyyətinə həsr olunmuş 34 müəllifin 77 adda əsəri toplanmışdır. Bütün bu malumatları biz Fazıl Məmmədovun 1996-ci ildə nəşr etdirirdiyi "Məhəmməd Füzuli əsərlərinin nəşri: bibliografik göstərici" yə yazdırıñ ön sözdən elde etmişik.

Azərbaycanda isə Məhəmməd Füzuli həsr olunmuş ilk bibliografik məlumatı "Məhəmməd Füzuli 1498-1556: izahlı bibliografik göstərici"den alırıq. Göstərici 1958-ci ildə şairin vəfatının 400 illiyi münasibətlə Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyi M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublikası Kitabxanası (Milli Kitabxana -

Göstərici bibliografik göstəricilərin təribi prinsiplərinə verilən tətbiklərə uyğun hazırlanmasa da, özündə Füzulinin həyat və yaradıcılığı haqqında coxşayı mənbələri əks etdirir. Bibliografik resursda hər başlığına uyğun ədəbiyyatların bibliografik təsviri verilmişdir.

Bölmələr arasında "Görkəmli alim, ədəbiyyatçısı, yazıçı və şairler Füzuli haqqında" adlı bölmə verilmiş, burada C.Məmmədquluzade, C.Cabbarlı, Ə.Cavad, S.Vurğun, A.Krimski, P.Hammer, E.Braun, E.Kibbi kimi mütəfəkkirlərin Füzuli haqqında fikirleri yer almışdır. Qeyd edək ki, bu bölmə kitabın tərtibi prinsiplərinə uyğun olaraq önde verilsəydi, daha meqədəyən olardı.

Bu bölmədən sonra isə "Füzulinin bədii nəşri", "Füzulinin dili", "Füzuli əsərlərinin ən qədim əlyazmaları", "Füzulinin əsərlərinin nəşri", "Şairin əsərləri", "Şairin haqqında yazılışmış ədəbiyyatın qisa siyahısı", "Füzüli həsr edilmiş şeirlər", "Rus dilində Füzulinin əsərləri və onun haqqında ədəbiyyat" kimi bölmələrdə müvafiq mənbələr toplanmışdır.

Ümumiyyətdə bibliografik resursda 579 mənəbi təsvir olunmuşdur. Göstəricidə heç bir köməkçi aparat tərtib olunmamışdır.

"Əsərləri" bölməsində Füzulinin lirikası, poemaları, Azərbaycan ədəbiyyatında yeri, alleqorik əsərləri, dil məsələləri, Füzuli və Yaxın Şərqi ədəbiyyatı, şairin ictimai, fəsafi, pedagoji və tibbi görüşləri, Füzulinin müraciətləri və s. məsələlər haqqında materialları ayrı-ayrı başlıqlar altında qruplaşdırılmışdır.

Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi münasibətlə hazırlanın kataloqa 116 türkdilli, 16 farsdilli əlyazma, həcmiñin, M.Füzuli kolleksiyasına daxil edilmiş incəsənət nümunələri: illüstrasiyalar, şairin portret xalçası, şəkli olan dekorativ gülənd, bədii oyma işləri, şairin müxtəlif illərə aid portretləri (bu portretlərdən biri 1916-ci ildə Xalq rəssamı Əzim Əzizimzadə tərəfindən çəkilmişdir - red.), Özbəkistan Prezidenti Şəfkat Mirziyoyevin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev hədiyyə etdiyi XIX əsr əlyazmasıñıñ faksimili və başqa sənədlər toplanmışdır.

Kataloqu tarix üzrə fəlsəfe doktoru, do-

Sairin 500 illiyi münasibətlə 1996-ci ildə "Maarif" nəşriyyatında işq üzü görmüş "Məhəmməd Füzuli əsərlərinin nəşri: bibliografik göstərici" adlı bibliografik resursu bu sahəde Azərbaycanda tərtib olmuş ən mükemmel mənbə hesab etmek olar.

Bibliografik resursa dönyanın 24 ölkəsinin 187 nəşriyyatında və redaksiyasında hazırlanın 63 mətbəəsində çap olunmuş 650 müellifin 21 dildə yazılmış 2050 mənbə daxil edilmişdir.

Bibliografik göstərici iki hissədə ibarətdir. Birinci hissədə şairin əsərləri, seçilmiş əsərləri, məcmuelər, müntəxəbatlarla, ədəbiyyat, ədəbi qiraat və oxu kitablarında toplanmış əsərləri, ayri-ayri əsərləri, kitabları, müxtəlif nəşrlərdə verilmiş əsərləri, müsiqî bestələnmış əsərləri, nəşr illi, nəşriyərə göstəriləməyən əsərləri, dövrü mətbuat nəşiflərində nəşr olunmuş əsərləri, başqa xalqların dillerində nəşr olunmuş əsərləri 85 adda bölmədə və yarımbölmədə verilmişdir.

"Məhəmməd Füzulinin həyat və yaradıcılığı haqqında ədəbiyyat" adlı ikinci hissədə onun həyatı və yaradıcılığı, at yurdunə məzəri, poeziysi, lirikası, nəşr əsərləri, ədəbi dili, alleqorik əsərləri, təmsilləri haqqında materialları, ayri-ayri əsərləri, divanları, əlyazmaları, dünya kitabxanalarında saxlanılan əsərlərinə, ədəbi əsərinin öyrənilməsi dair ədəbiyyat, habəla dahi sənətkarə həsr olunmuş bədii əsərlər, incəsənət əsərləri və onun ümumdünya şöhrəti haqqında sənədlər 101 adda bölmədə və yarımbölmədə yerləşdirilmişdir.

Nəşri 4 bölmədə və 84 yarımbölmədə qruplaşdırılmış zəngin köməkçi göstəricilər tamamiləyir.

Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi münasibətlə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Nizami adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi tərəfindən 1996-ci ildə "Məhəmməd Füzuli: bibliografik göstərici" nəşr olunmuşdur. Bu bibliografik resursda materialları mövzular üzrə bölmüş, hər mövzuaya aid ədəbiyyat əlibə sirası ilə verilmişdir.

"Əsərləri" bölməsində Füzulinin lirikası, poemaları, Azərbaycan ədəbiyyatında yeri, alleqorik əsərləri, dil məsələləri, Füzuli və Yaxın Şərqi ədəbiyyatı, şairin ictimai, fəsafi, pedagoji və tibbi görüşləri, Füzulinin müraciətləri və s. məsələlər haqqında materialları ayrı-ayrı başlıqlar altında qruplaşdırılmışdır.

Ümumiyyətdə bibliografik resursda 579 mənəbi təsvir olunmuşdur. Göstəricidə heç bir köməkçi aparat tərtib olunmamışdır.

"Məhəmməd Füzuli" kolleksiyasının kataloqu" adlı informasiya resursu da zenginliyi ilə diqqət çekir. Kataloq Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun materialları əsasında hazırlanmışdır.

Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi münasibətlə hazırlanın kataloqa 116 türkdilli, 16 farsdilli əlyazma, həcmiñin, M.Füzuli kolleksiyasına daxil edilmiş incəsənət nümunələri: illüstrasiyalar, şairin portret xalçası, şəkli olan dekorativ gülənd, bədii oyma işləri, şairin müxtəlif illərə aid portretləri (bu portretlərdən biri 1916-ci ildə Xalq rəssamı Əzim Əzizimzadə tərəfindən çəkilmişdir - red.), Özbəkistan Prezidenti Şəfkat Mirziyoyevin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev hədiyyə etdiyi XIX əsr əlyazmasıñıñ faksimili və başqa sənədlər toplanmışdır.

Kataloqu tarix üzrə fəlsəfe doktoru, do-

sent Niqar Babaxanova tərtib etmişdir.

Bütün bu sadalanlarından başqa, Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi münasibətlə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdəresinin Prezident Kitabxanası tərəfindən <https://muhammadfuzulu.preslib.az> adlı elektron resurs da hazırlanmışdır.

Elektron resursda şairin əsərləri toplanmışdır. Materiallar "Kitablar" və "Məcmüələr" adlı başlıqlar altında Azərbaycan, rus və digər dillərdə qruplaşdırılmışdır. Materialların düzünlüsündə eks-xronoloji principdə istifadə edilmişdir.

Resursda toplanan kitablar və məcmüələrə olan mənbələrin sayı 400-ə yaxındır. Elektron resurs mütəxəssisləri və geniş oxucu kütüslərə aid tətqiqatlar.

Dünya ədəbiyyatı klassikləri sırasında özünəməxsus yeri olan Məhəmməd Füzulinin həyat və yaradıcılığı haqqında XIX, XX və XXI əsrlərdə hazırlanmış informasiya resurslarının her biri fiziləşərlər, fizilişərlər üzün dəyərlər mənbələrdir. Əminik ki, zaman-zaman bu resursların sayı və tərkibi yeniyen məlumatlarla zənginləşəcək və Məhəmməd Füzuli yaradıcılığının öyrənilməsində əsaslı mənbə olacaqdır.

Şəhla TAHİRQIZI
AMEA-nın Mərkəzi Elmi
Kitabxanasının direktor müavini,
filologiya üzrə fəlsəfe doktoru, dosent

YENİ NƏŞRLƏR

Stanislava Plyaskovitska-Rimkeviçin "Məhəmməd Süleyman oğlu Füzuli" kitabı çapdan çıxb

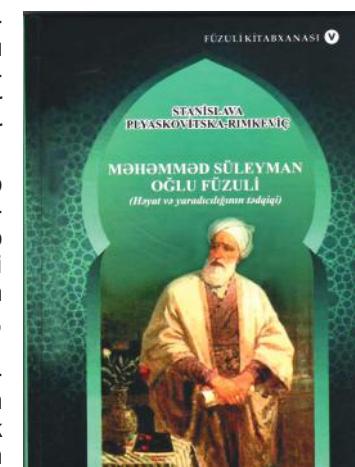
AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Füzulişünaslıq sektorunun Füzuli kitabxanası seriyasından polycl şərqşünası Stanislava Plyaskovitska-Rimkeviçin (1914-1989) "Məhəmməd Süleyman oğlu Füzuli" (Həyat və yaradıcılığının tədqiqi) kitabı işq üzü görüb.

Qeyd edək ki, kitab müellif tərəfindən polycl dilində 1973-cü ilde yazılb. Əsər Ədəbiyyat İnstitutun Elmi şurasının 15 yanvar 2024-cü il tarixli qərarı ilə nəşr edilib.

İlk dəfə Azərbaycan dilində oxuculara təqdim olunan monoqrafianın elmi məsləhətçi və "Polyak şərqşünaslığının Füzuli səhifəsi" adlı "Ön söz"ünün müəllifi AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyliyidir.

Kitabı polyak dilindən tərcümə edən, polyak dilində mətnin elmi redaktoru, "Füzuli Polyak türkologiyasında" giriş sözünün müəllifi Dünya ədəbiyyatı şöbəsinin müdürü filologiya elmləri doktoru Güler Abdullabəyova, Azərbaycan dilində mətnin elmi redaktoru, "Stanislava Plyaskovitska-Rimkeviç" giriş sözünün müəllifi Füzulişünaslıq sektorunun müdürü filologiya elmləri doktoru Ataəmi Mirzəyevdir.

228 səhifəlik kitabı Məhəmməd Füzulinin dövrü, mühüti, ədəbiyyatı haqqında ətraflı məlumat verilir, şairin "Bən-gü-Badə" poemasının polyak dilində tərcüməsi təqdim olunur.

Azərbaycan müstəqillik uğrunda mübarizədə

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Dünya ədəbiyyatı və komparativistika şöbəsinin müdürü filologiya elmləri doktoru Güler Abdullabəylinin tərcüməsində Məmməd Əmin Rəsulzadənin "Azərbaycan müstəqillik uğrunda mübarizədə" (Polyak-Azərbaycan əlaqələri) kitabı işq üzü görüb.

Qeyd edək ki, kitab 1938-ci ilde Varşavada çap olunub.

TƏBRİK EDİRİK!

Zəhmətkeş və səmimi alim adam LEYLİ ƏLİYEVA-75

Azərbaycan ədəbiyyatının klassikləri Xaqani Şirvani, Nizami Gəncəvi, Məhsəti Gəncəvi, Qazı Bürhanəddin, İmadədin Nəsimi, Məhəmməd Füzuli, Şah İsmayıllı Xətai, Molla Panah Vəqif və başqalarının ədəbi irsi, fikir zənginliyi və yüksək sənətkarlılığına görə dünya alimlərinin diqqətini həmişə cəlb etmişdir. Qərb və rus şərqşünaslarının klassiklərimizin ədəbi-poetik irlisinin öyrənilməsi sahəsində gördükleri işləri alimlərimiz yüksək qiymətləndirmiş, eyni zamanda ideoloji yanaşma bucağından yol verilmiş səhvlərə münsəbat bildirmişlər.

Bu istiqamətdə professor Mikail Rəfili, filologiya elmləri doktoru Əkbər Ağayev, İsmixan Rəhimov, Ənvər Rza, Zeydulla Ağayev kimi alimlərin emyini qeyd etmək lazımdır. Onların yolunu davam etdirən zəhmətkeş tələbələri ədəbiyyatımızın dünyada öyrənilməsi probleminin araşdırılması sahəsində uğurlar qazanmaqdadırlar.

Bele tədqiqatçılarından biri olan filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dosent Leyli Əliyeva 50 ildən artıqdır ki, Nizami Gəncəvi adına

Ədəbiyyat institutunda çalışır. Azərbaycan Dövlət Diller Universitetinin ingilis dili fakültəsinin mezunu olan L. Əliyeva Azərbaycan ədəbiyyatı haqqında ingilisdilli tədqiqatçıların araşdırımlarının dəyərləndirilməsi və Azərbaycan dilinə tərcüməsi, eləcə də, ingilis dilindən Azərbaycan dilinə poetik tərcümə ilə məşğuldur. Bu sahədə onun yerinə yetirdiyi işlər ədəbiyyat tarixinin yazılıması ilə məşğul olan alimlər böyük kömək göstərir.

Dosent Leyli Əliyevanın tədqiqat obyekti Avropa şərqşünaslığının tanınmış nümayəndəleri Carlz Ryo, Elyas Con Vilkinson Gibb, Eduard Braun, Reynold Nikolson, Alessio Bombaci, Sofi Huri və digər tanınmış alimlərin əsərlərini əhatə edir. İngilis dilini yaxşı bilməsi bu sahədə onun işini asanlaşdırır. Leyli Əliyeva uzun müddət Hindistanda Cəvahirəl Nehru Universitetində və Kəlkütte-də Cavapur Universitetində elmi ezməyi etdən sonra, bir çox beynəlxalq elmi konfranslarda məruzələr etmiş və məqalələri beynəlxalq elmi jurnallarda dərc olunmuşdur.

Elmi fealiyyətinin əhəmiyyəti, zəhmətkeşliyi, gənclərlə işləmək bacarığı və səmimiyyətinə görə L. Əliyevaya həmişə müraciətlər olur, gənc elmi kadrlar onun yanına göndərilir. Əlbəttə, o, bu inamı doğrultmuş və doğrultmaqdadır. Aşağıdakı faktlar bunu təsdiq edir. Leyli Əliyeva bu vaxta qədər 16 dissertant və doktorantların elmi rəhbəri olmuşdur. Opponent kimi çıxış etdiyi dissertasiyaların sayı 40-dan artıqdır.

Bələdiklə, onun elmi fealiyyəti, İslədiyi Ədəbiyyat İstitutu ilə yanaşı, Azərbaycan Dövlət Diller Universiteti, Slavyan Universiteti, Bakı İslam Universitetini və Sumqayıt Dövlət Universitetini də əhatə edir.

Ədəbiyyatşunaslıq sahəsindəki səmərəli elmi fealiyyətinə görə Leyli Əliyeva AMEA Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanı, "Avropa Nəşr Mətbuat Evi"nin "Ən yaxşı vətənpərvər tədqiqatçı alım" diplomu və Qızıl medalı ilə təltif edilmişdir.

Elmi təfəkkürə və poetik sənətkarlıq qabiliyyətine malik olan Leyli Əliyeva düşündürəcü lirik şeirlərin müəllifidir. Onun şeirlərdə xalq bayatılarının ruhu, elmi-ədəbi əsərlərdə şəhər olunan fikirlərin poetik təqdimi öz eksini tapmışdır.

Bu yazının başlığında "alim adam" ifadəsinin işlətməkde, məqsədimiz Leyli xanımın şəxsində müdirlik atalar sözündə deyildiyi kimi alımı və "cətin olan" insanlıq keyfiyyətlərinin birləşdirilməsi, her iki keyfiyyətin bir-birini tamamladığını və başqa alımlar üçün nümunə olduğunu diqqətli cətdirməkdir. Onun bu keyfiyyətlərə malik olması aile təribəsinin nəticəsidir. Leyli Əliyevanın atası Əliheydər Məmməd oğlu Əliyev 45 il Ucar rayonunda maarif sisteminə işləmişdir. Qüsursuz işlədiyinə görə "Qırmızı əmək Bayraqı" ordeni, "Şərəf Nişanı" ordeni və başqa medallarla təltif edilmişdir. Anası Badamxanım Hacıağa qızı Əliyeva on iki övlad böyütmüş və "Qəhrəman ana" adına layiq görürlər "Qızıl Ulduz" medallı ilə təltif olunmuşdur.

Akademik İsa Həbibbəylinin sədrliyi ilə keçən Ədəbiyyat İstitutunun Elmi Şurasında ömrünün 75-ci baharını yaşayan Leyli Əliyeva kollektiv adından təbrük edilmiş, ona cansaşlığı, işlərində uğurlar arzulamaqla, həyatında həmişə xoş günlərin ona qismət olmasına bildirilmişdir.

İmamverdi HƏMİDOV
filologiya elmləri doktoru, professor

QƏRBİ AZƏRBAYCAN ARAŞDIRMALARI

Qərbi Azərbaycanın mənimsənilməyə cəhd edilən mədəni irsi - Qız qalası

Ermənilərin ermənicə tərcümədə "Axčka Berd" adlandırdıqları Qız qalası Qərbi Azərbaycanın (indiki Ermənistən) Tovuz mərzi deyilən ərazisində yerləşir. 1995-ci ildə ermənilər tarixi saxtakarlıqla yol və rərək ərazinin adını dəyişib "Tavuş" adlandırdılar.

Ermənilərin sahib çıxmak istədikləri Qız qalası abidesinin kime məxsus olmasının məqsədə, kim tərəfindən tikildiyini öyrənmək üçün qalanın adına nəzər salıq. "Qız" sözünün qədim mənalarını araşdırında məlum olur ki, bu, erməni mədəniyyətindən çox uzaqdır. Bele ki, erməni lügətlərində tapılmayan bu sözə qədim türk sözlüklerində rast gelinir. Məlum olur ki, qədim türk sözlüklerində "qız" sözünün iki mənası olub: biri gənc qadın, digəri isə quzğun (yirtıcı quş).

Qədim türkler qartal, quzğun, şahin kimi yirtıcı quşları totem ve onqonlarına daxil etmişdilər. Türkler bu quşlara xilaskar, qoruyucu kimi baxırdılar və yaşıdlıları yerlərə hətta övladlarına da bu quşların adlarını verirdilər ki, totem və onqonları onları qorusunlar. Məhz bu baxımdan Qız qalasının adının da bu inamdan yarandığı ehtimalı daha uyğun görünür. Hələ Hun dövründə məlum olan "qırqız" etnonimində də "qız" sözü "quzğun" mənasında işlənib. "Qır" sözü isə indi də türk dillərinin çoxunda "bozqır", "səhra", "çöl" kimi mənalandırılır. Ehtimal etmək olar ki, qalanın qır-qız - yirtıcı çöl quşu adlandırılmasında türk menşeyinə uyğunluğunun səbəbi edir. Eyni zamanda, bu ad xalqın əzmkarlığını, iradesini, casurluğununu, döyüşkənlilikini ifade edir ki, bu da yalnız türk xalqlarına aid xarakterdir.

Qız qalası meşə ilə örtülü gözəl göründü. Araxçan çayı ətrafindəki dağ zirvəsində tikilib. Qalanın ətrafi sildirilmiş qayalar, hündür mühafizə divarları və qüllələrə əhət olunub. Qala iki hissədən - yuxarı qala və aşağı qaladan ibarətdir, təxminən 10 hektar ərazini əhatə edir. Qalanın Şimal hissəsində çoxlu sayıda

bina xarabalıqları öz mövcudluqlarını indidə qoruyub saxlayır.

Hazırda Qız qalası barede erməni alimlərinin uydurduqları nağıl və rəvayətlərin heç biri reallığı eks etdirmir. Bele ki, Azərbaycanın bu mədəni irs nümunəsinin menimsəmək üçün, erməni rəvayətlərinin heftə "tədqiqatlarının" heç birinin elmi əsası yoxdur. Hətta ermənilərin qala barede bir mənbədə uydurduqları, digər erməni mənbələrində elə özləri tərəfindən tekzib olunur. Erməni mənbələri qalanın adının "Cayenne" olduğunu iddia edir və monqol işğali zamanı işgalçılara tabe olmayan erməni qız özünü qaladan çaya atıb öldürür. Bundan sonra "Cayenne" qalası, "Qız qalası" adlandırımağa başlayırlar. Erməni məlumatından belə aydın olur ki, qala monqol işğalından önce mövcud olub. Qalanın sonralar monqollar işğal ediblər. Lakin digər erməni mənbələrində qalanın XII əsrə təkiliyi iddia edirlər. Bu iddia qalanın monqol işğali dövrü mövcud olmadığını göstərir. Ermənilərin də iddia etdikləri kimi qala XII əsrə təkilibsə, həmin dövr, yəni, XII-XIII əsrlərdə bəzən Səlcuq İmperiyasının tərkibində olub. Həmin dövrdə, Səlcuq Dövləti xarici təcavüz dən qorunmaq üçün, nəzarət etdikləri

ərazilərdə bir çox istehkamlar, qalalar tikildilər ki, onun biri də Tovuz mərzində yerləşən Qız qalasıdır.

Abidənin memarlıq quruluşunun müayinəsi zamanı onun həqiqətən də XII-XIII əsrlərde Səlcuqlar tərəfindən tikildiyini ehtimal etmək olur. Lakin ermənilər bu qalanın da divar yazılarını, qəbirüstü abidələri, qala daxilindəki tikitilər üzərindəki elementləri dağıdraq qala haqqında bütün məlumatları məhv ediblər. Üzərindəki divar yazılarının silinməsi abidəni öz tarixindən məhrum etmək məqsədi daşıyır və bu, ermənilər tərəfindən törədilən növbəti vandalizm aktıdır.

Göründüyü kimi, bu abidəni öz mədəni irslərinə aid etmək üçün ermənilərin iddialarının heç bir əsası yoxdur. Bele ki, XX əsrin əvvellərində Azərbaycan torpaqları üzərində Rusiya tərəfindən suverenliyi elan olunan Ermenistan bu ərazilərdəki daşınan və daşınmaz mədəni irs nümunələrini menimsəməklə özlərinə saxta tarix yaratmağa cəhd edib.

Faiq İSMAYILOV
AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına
Tarix və Etnologiya İnstitutunun
əməkdaşı

Qarabağda arxeoloji tədqiqatlar davam edir

AMEA-nın Arxeoloji və Antropologiya İnstitutu ilə Almaniya Arxeoloji İnstitutu arasında bağlanılmış memoranduma əsasən, hər iki ölkənin arxeoloqlarının iştirakı ilə "Qarabağ düzənlilikinin arxeoloji tədqiqi" (LKREP) layihəsi çərçivəsində arxeoloji tədqiqatlar davam etməkdədir.

2022-ci ildən etibarən Qarabağ düzənlilikində yerləşən neolit və xalkolit dövrü yaşayış məskənlərinin tədqiqini ehtiva edən birəq layihənin Azərbaycan tərəfdən rehberi tarix üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Xəqani Alməmmədov, Almaniya tərəfindən isə doktor Mark Iserlisdir.

2024-cü il çöl-tədqiqat mövsümündə arxeoloji qazıntıları Ağcabədi rayonu Taynaq kəndi ərazisində yerləşən Canavarpaşa xalkolit dövrü yaşayış məskənində davam edib. Qazıntılar zamanı qazma tipli yaşayış və təsərrüfat qurğuları, dövrün mədəni-iqisadi, təsərrüfat həyatını özün-

də eks etdiren yüzlərlə maddi-mədəniyyət nümunəsi aşkar edilib. Ən çox maraq doğuran nümunələr kretulalardır. Kretulalardan getdikcə mürəkkəbləşən yazıya qədərki inzibati sistemde uçot və təsdiqləmənin təminatı üçün tətbiq olunurdu və onlara Cənubi Qafqazın həmdövr abidələri içərisində ilk dəfə olaraq təsadüf edilir.

Abidəni maraqlı edən digər cəhət onun xronoloji çərçivəsi bağlıdır. Bele ki, apərilmış C14 analizlərinin nəticələrinə əsasən qazıntılar Leylatəpə və Canavarpaşa xalkolit dövrü yaşayış məskənləri seçilib. İlkən nəticələr olaraq əvvəlki illərdə həyata keçirilmiş arxeoloji qazıntılarından aldə olunan nümunələr əsasında Qarabağda bu mədəniyyətin mütəqəssim modelləşdirilmişdir. Neolitləşmə prosesinin müxtəlif inkişaf mərhələlərində baş vermiş təbii proseslərin izlənilməsi üçün həyata keçirilmiş palinoloji tədqiqatlar e.e. VI minillikdə Qarabağ ərazisində yerli ekoloji xüsusiyyətlərin dərk edilməsinə imkan yaratmışdır.

Layihənin ikinci "Qarabağın Leylatəpə Fenomeni" mövzusu üzrə həyata keçirilən tədqiqatlar regiondakı bu mədəniyyətə aid abidələrin öyrənilməsi məqsədindədir. Layihə çərçivəsində əsas tədqiqat obyektləri olaraq iki abidə, Leylatəpə və Canavarpaşa xalkolit dövrü yaşayış məskənləri seçilib. İlkən nəticələr olaraq əvvəlki illərdə həyata keçirilmiş arxeoloji qazıntılarından aldə olunan nümunələr əsasında Qarabağda bu mədəniyyətin mütəqəssim xronoloji çərçivəsi müəyyən edilmiş, saxsı məmələti statistik və texnoloji baxımdan öyrənilmiş, paleoantropoloji, paleozooloji, paleobotanik və s. tədqiqatlar aparılmışdır.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev,
Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev,
İrade Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov,
Cəmil Əliyev, İsmayıllı Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyin Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

Анонс зелёной цивилизации, сделанный COP29

Месседж, прозвучавший в речи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева: "многие другие важные критерии должны служить основой для оценки эффективности страны, а не ее природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", - самый важный афоризм COP29.

Объявленный Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым "Год солидарности во имя зелёного мира" и 29-я сессия Конференции сторон Рамочной конвенции Организации Объединённых Наций об изменении климата дополняют друг друга по своей сути и целям.

Зелёное движение, которое возникло в стране в ходе "Года солидарности во имя зелёного мира", и выдвижение в ходе COP29 на передний план зелёной энергетики, призванной спасти мир от бедствий, которые могут возникнуть из-за изменения климата, по своей сути - глобальные события, направленные на защиту, сохранение и развитие различных стран и всего мира в целом. Мероприятия, которые реализуются в сфере движения во имя зелёного мира, предоставили Азербайджанской Республике право принимать у себя такое международное мероприятие глобального масштаба, как COP29. К тому же всестороннее и быстрое развитие независимой Азербайджанской Республики, её достижения на

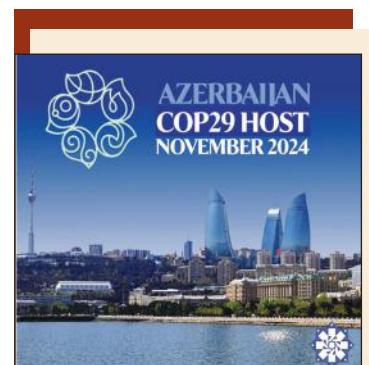
международной арене создали широкие возможности для проведения COP29 на самом высоком уровне. Несомненно, передача эстафеты COP29 нашей стране является реальным отражением высокого авторитета Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева среди мировых лидеров. Блестящая речь главы нашего государства на церемонии открытия - это манифест движения COP29. В этой глубоко содержательной речи нашли отражение основные реалии и перспективы COP29. Выступление господина Президента является презентацией реалий Азербайджана в рамках COP29, объективной оценкой миропорядка, прагматичным паролем ближайшего и далёкого будущего. Месседж, прозвучавший в речи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева: "многие другие важные критерии должны служить основой для оценки эффективности страны, а не ее природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", - самый важный афоризм COP29. В противном случае, мировые государства могут столкнуться с угрозой кризиса до того, как они полностью откажутся от

реальных "природных ресурсов, которые являются даром Всевышнего", и станут искать новые зелёные возможности для "зелёного перехода". Мысли Президента Азербайджанской Республики, которые прозвучали в форме меткого афоризма, выражают реалистичный взгляд на возможность рационального и своевременного использования природных ресурсов, не нарушая мирового баланса. Это - прагматичный призыв, указывающий на необходимость поиска правильного баланса доходов, которые будут получены от применения "природных ресурсов, которые являются даром Всевышнего", и зелёных технологий.

Сегодня во многих странах мира, в том числе и в Азербайджане, "природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", выполняют функцию устойчивого донора для претворения в жизнь целей COP29. На наш взгляд, более эффективно "зелёный переход" совершат те страны, которые для получения зелёных технологий имеют устойчивые доходы от реальных природных ресурсов. Таким образом, "природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", выполняют функцию зелёной трансформации между существующим устойчивым развитием и "зелёным переходом". Сегодня нефтегазовые доходы Азербайджана - это движущая сила, направленная на успешный "зелёный переход" в объявленных зелёной экономической зоной Нахчыванской Автономной Республике, Карабахе и Восточном Зангезуре, а также в движении "Великое возвращение". Несомненно, страны, имеющие "природные ресурсы, которые являются даром Всевышнего", а также построившие и развивающие зелёную экономику XXI века, опирающиеся на зелёную энергетику, получат в ближайшем будущем возможность выйти в ряд лидирующих государств. С этой точки зрения Азербайджан - одно из государств мира, которым несказанно повезло, потому что территория страны изобилует основными подземными и наземными природными богатствами, которые входят в известную таблицу Менделеева. Наряду с этим, на протяжении нескольких лет в Азербайджане под руководством Президента Ильхама Алиева проводится продуманная государственная политика, нацеленная на разработку модели экономики, не зависящей от нефти. В государственном бюджете Азербайджанской Республики доля доходов, полученных от аграрного сектора, туризма, транспортной сферы и сферы услуг, достаточно высока, и это служит устранению зависимости от нефти. Вызовы "Года солидарности во имя зелёного мира" и COP29 вносят в список доходов, не зависящих от нефти, финансовые возможности, которые будут получены от зелёной экономики и альтернативных источников зелёной энергии.

В настоящее время в Азербайджанской Республике реализуются широкомасштабные мероприятия, направленные на построение зелёной экономики. Помимо этого, в нашей стране также расширяются процессы реорганизации мероприятий по эксплуатации, переработке и выводу на рынок существующих природных ресурсов, опираясь на зелёные технологии.

(продолжение на стр.10)

Климатическая наука:
основные выводы на
2024-й год

стр. 10 ⇨

Синергия идей
Президента

стр. 11 ⇨

Посол
Азербайджанской
Республики
в РФ посетил ОИЯИ

стр. 11 ⇨

A book exhibition
dedicated to COP29 was
opened at ANAS

page 12 ⇨

Анонс зелёной цивилизации, сделанный COP29

(начало на стр.9)

В речи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева на церемонии открытия COP29 были подробно затронуты реализуемые в стране государственные программы и предусмотренные новые проекты, направленные на формирование инфраструктуры зелёной экономики и создание возобновляемых альтернативных источников зелёной энергии. В соответствии с реалиями современного мира, проводимая в республике целенаправленная политика преследует цели внести вклад в оздоровление атмосферы путём использования природных богатств, опираясь на зелёные технологии, построить зелёную экономику нового периода на основе зелёной энергетики и способствовать её продвижению. На наш взгляд, азербайджанская модель зелёной экономики может стать важным примером и для других стран мира. С этой точки зрения следующие мысли, которые прозвучали в речи Президента Азербайджанской Республики на церемонии открытия COP29 на Бакинском олимпийском стадионе, являются отражением реалистичного взгляда на современное понятие зелёной экономики: "Нельзя обвинять страны в том, что они обладают этими ресурсами ("природными ресурсами, которые являются даром Всевышнего" - И.Г.). Так же нельзя ставить им в вину то, что они выводят эти ресурсы на рынок. Потому что рынок нуждается в них".

Это - концептуальная интерпретация и чёткое определение призыва не впадать в эйфорию в связи с переходом к зелёной энергетике и не рассматривать глобальную проблему в одностороннем порядке, а относиться к вопросу комплексно.

Ещё одним "зелёным подарком", который преподнёс нашей стране и всему миру "Год солидарности во имя зелёного мира" и COP29, является расширение масштаба диа-

лога в данном направлении и его обогащение зелёными идеями и практическими действиями. Платформа диалога, организованная на высоком уровне в столице Азербайджана городе Баку в масштабе COP29, даёт зелёный свет диалогу культур, обмену новейшими зелёными технологиями и обсуждению зелёной трансформации.

Сегодня городок COP29, сооружённый на Бакинском олимпийском стадионе, превратился во всемирный многовекторный центр культуры диалога. Выставленные в павильонах, наглядно представляющих страны, экономические и технические новинки и зелёные научно-практические идеи, которые звучат в конференц-залах, вместе создают возможность для формирования абсолютно новых представлений о ближайшем и далёком зелёном будущем мира. На самом деле, дискуссии, которые ведутся в городке COP29 на Бакинском олимпийском стадионе, содержат в себе уроки новой зелёной картины мира.

Ставшие актуальными в последние годы в Азербайджане и во всем мире такие понятия, как зелёная экономика, зелёная энергетика, зелёная химия, биоразнообразие, экокультура, зелёная трансформация, цифровой мир, искусственный интеллект, электротранспорт, эколингвистика, умное село и т.д., обусловили формирование зелёной терминологии. И зелёная терминология выполняет функцию разговорного языка современного зелёного мира, зелёных технологий. Понятие эколингвистика в качестве синонима зелёной терминологии позволяет ещё более расширить этот процесс, что, в свою очередь, отражает особенности перехода мира на новый уровень развития - к зелёной цивилизации. Начиная с XVIII века, в истории человечества возникали новые цивилизации и происходили промышленные революции, причиной которых были изобретение парового двигателя, электричества, покорение космоса, созда-

ние Интернета, появление умных технологий. И сегодня зелёная энергетика, искусственный интеллект и цифровое развитие ведут человечество к новому этапу развития.

Таким образом, городок COP29 на Бакинском олимпийском стадионе объявил проблемы зелёной цивилизации главной темой зелёной повестки дня мира. В настоящее время городок COP29, сооружённый при использовании современных зелёных технологий, является великолепной трибуной мира для дискуссий о зелёной цивилизации.

Заявления и месседжи Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева с трибуны COP29 - это анонс нового этапа развития зелёного мира.

Бакинская сессия COP29 - это всемирная конференция Организации объединённых наций на тему движения зелёного мира. Азербайджан, на высоком уровне организовавший многогранную плодотворную деятельность, безопасность, трансфер и досуг более 72 тысяч человек, представляющих 196 стран планеты, показывает пример создания многонационального материала под названием COP29. В этом смысле Бакинский олимпийский стадион символизирует Земной шар, Голубая зона COP29 - океаны, моря, реки и небо, а Зелёная зона - ландшафт и природу. Если учсть то, что в мифологии голубой цвет символизирует широту, а зелёный цвет - перемены, то можно прийти к выводу, что современная картина материала COP29 отражает тенденции развития XXI века. Мир, взаимное сотрудничество, справедливое зелёное общество, зелёные технологии, которые служат лишь для благополучия и развития, - все это призыва к зелёной цивилизации, которые звучат с великолепной платформы, построенной Азербайджанским государством, с материала COP29...

Те круги в зарубежных странах, которые не могут принять, переварить историческую Победу Азербайджана в Карабахе, движение "Великое возвращение", организованную на высочайшем уровне платформу зелёного развития COP29, - это несчастные люди, которые даже не ведают о том, что закрыли свои двери яркому Солнцу. В Азербайджане, как заявил перед всем миром с трибуны COP29 Президент Ильхам Алиев, более 250-ти солнечных дней в году. Столицу республики Баку издревле называют "городом ветров". Благодаря солнечной географии, зелёной энергии, зелёной экономике и умному цифровому развитию Азербайджан находится на пороге зелёной цивилизации.

Иса ГАБИБЕЙЛИ
президент НАНА, академик

14 ноября 2024 года

Климатическая наука: основные выводы на 2024-й год

Президент НАНА академик Иса Габибейли выступил на организованной в рамках COP29 международной научной конференции

В рамках мероприятий COP29, которые проходят на территории Бакинского олимпийского стадиона, при совместной организации Международного научного совета (ISC) и Технологического института Карлсруэ (Германия) состоялась международная научная конференция "Климатическая наука: основные выводы на 2024-й год".

На мероприятии выступили главный исполнительный директор Международного научного совета профессор Сальваторе Арико и профессор Технологического института Карлсруэ (Германия) Алик Исмаилзаде, которые подробно рассказали об основных целях и задачах конференции, а также о результатах, которые планируется достичь после дискуссий.

Выступив на конференции, президент НАНА академик Иса Габибейли

рассказал о научной значимости COP29, выразил уверенность, что в ходе мероприятия появятся новые вызовы, отражающие современные реалии, и подчеркнул, что проведение этого международного мероприятия в нашей стране имеет большое значение. Руководитель НАНА отметил, что "Год солидарности во имя зелёного мира" и COP29 создают новое мышление во всех сферах общественной деятельности, в том числе и в науке, и новую цивилизацию в целом. Создается впечатление, что проходящие в Азербайджане мероприятия COP29 являются анонсом новой промышленной революции.

В мероприятии приняли участие приглашённые на COP29 влиятельные представители мировой науки, известные в международном научном пространстве учёные, сотрудники Президиума НАНА и представители СМИ ряда стран.

**Академик
Иса Габибейли:
"COP29 внес
новизну в научное
мышление"**

В Национальной академии наук Азербайджана реализуются широкомасштабные мероприятия в рамках "Года солидарности во имя зелёного мира" и COP29. И COP29, и "Год солидарности во имя зелёного мира" изменили различные сферы общественной жизни в Азербайджане, например, экономику, а также внесли новизну в научное мышление. Этими мыслями поделился в своем интервью АзерТАдж президент Национальной академии наук Азербайджана (НАНА) академик Иса Габибейли.

Учёный сообщил, что два года назад наши знания о зелёной энергетике могли показаться утопией: "А сегодня каждый знает, что в Азербайджане существуют источники возобновляемой энергии и на государственном уровне продолжаются работы, направленные на использование этих источников. Что касается науки, появилась новая отрасль - зелёная энергетика, которая разъясняет, обуславливает и направляет применение зелёной энергии. Сегодня формируются новые понятия. Например, говорят о зелёном росте, зелёной химии, зелёных навыках. Такое впечатление, что мир дал зелёный свет формированию новой цивилизации".

Говоря о значении COP29, руководитель НАНА подчеркнул, что проведение данного мероприятия в Азербайджане развивает, обогащает, меняет экономику страны, различные сферы общественной деятельности, в том числе мышление.

Академик Иса Габибейли продолжил: "Я считаю, что зелёное движение, привнесенное COP29, - зелёный свет для новой цивилизации. То, что это движение происходит в нашей республике, организация COP29 в Азербайджане, что стало возможным благодаря проводимой Президентом Ильхамом Алиевым политике, - эти факты свидетельствуют о том, что наша страна является одним из государств, которые идут впереди нового движения цивилизации, республика даже направляет это движение. В этом смысле "Год солидарности во имя зелёного мира" и COP29 продемонстрируют миру, что Азербайджан - один из центров цивилизации, один из центров, где формируется новая цивилизация".

Синергия идей Президента

Основной лейтмотив деятельности

Ильхама Алиева - создание экологической цивилизации

Уже на третий день многие журналисты, аккредитованные на СОР29, заявили об успехах в проведении этой международной климатической конференции. Тут и количество гостей, приехавших в Баку, их регалии, значимость провозглашенных целей и средств их достижения, желание принимающей стороны превратить масштабный форум в нечто большее, чем просто мероприятие.

Буквально каждый гость отмечает уровень и качество организации, решения логистических вопросов, особую доброжелательность и душевность хозяев. Об этом можно рассказывать долго, показывая конкретные цифры, сравнивая с тем, что происходило ранее. Но главное здесь в том, что СОР29 стала результатом синергии идей и деятельности Президента Азербайджана Ильхама Алиева. И это, на наш взгляд, ее основной результат.

Азербайджан - автор нефтяной стратегии

Чтобы решить назревшие экологические проблемы современности, ограничить вред, наносимый природе и человеку, бороться с угрозами, человечеству нужна синергия в деятельности лидеров, государств, граждан и народов - одним словом, синергия выступлений и действий. В этом ключ к решению глобальных и региональных проблем. И именно такой подход демонстрирует глава нашего государства, сумевший сконцентрировать внимание всей конференции на том, что геополитика, политика, экономика и цивилизационная нравственность в решении глобальных проблем современности дополняют друг друга, создавая надежду, что сложные и трудные проблемы будут разрешены.

дарства, сумевший сконцентрировать внимание всей конференции на том, что геополитика, политика, экономика и цивилизационная нравственность в решении глобальных проблем современности дополняют друг друга, создавая надежду, что сложные и трудные проблемы будут разрешены.

Первым делом Президент страны акцентировал внимание на том, что сделано Азербайджаном для выполнения требований международного права, восстановления суверенитета, какой вред был нанесен природе и культуре Азербайджана, как страна ведет восстановительные работы, возводит умные города и села в Карабахе.

Для решения проблем нужна солидарность

Коснулся наш лидер и связей перехода к зеленой энергетике с солидарностью, экологических

проблем с искусственным интеллектом. Уже в этом видна синергия между справедливостью, восстановлением ущерба природе и движением к новым горизонтам экономики использования зеленой, чистой, возобновляемой энергетики.

В этом плане весьма интересной для участников конференции была информация Ильхама Алиева о том, что Азербайджан в XIX веке, по существу, дал старт нефтяной стратегии, в XX - пробурил нефтяные скважины в море, но, тем не менее, его никак не отнесешь к государствам, наносящим ущерб экологии.

Вопрос об ответственности, нравственности, морали, как правило, не бывает в экономике на первом месте. Но иначе обстоят дела, когда речь заходит о переходе к зеленой, возобновляемой энергии. И тут значимым оказалось выступление нашего Прези-

дента об ущербе Африке, колониальной политике больших государств и, прежде всего, Нидерландов и Франции, политика которой в ограблении природных богатств, использовании атома и атомного оружия нанесла огромный вред экологии островных государств - той же французской Полинезии.

Чрезвычайно важную роль в решении и осмыслении экологических проблем современности несет, естественно, не только выступления нашего лидера, но и та его огромная, поистине титаническая дипломатическая и политическая активность в том, что касается встреч, конференций и дискуссий с видными политиками мира. Обратим внимание на то, что в СОР29 принимают участие главы многих государств мира (президенты и премьер-министры), высступления которых, по существу, меняют сознание людей, концентрируют их внимание на том, что для решения экологических проблем нужна солидарность.

Диалог - сложнейшая реальность

Конечно, все встречи главы нашего государства привлекают внимание экспертов и должны быть объектом исследования и осмысления, и, тем не менее, наше особое внимание привлечено к Турции, к России, странам Центральной Азии, Китаю, и тем европейским государствам, которые активно взаимодействуют по вопросам энергетики с Азербайджаном. Одновременно значимо все то, что

связано с проведением коммуникаций по линии Север-Юг-Запад-Восток, учитывая, что наша страна является центром этих связей и отношений. Надо предполагать, что эти вопросы находятся в центре внимания не только наших партнеров, но и противников, а потому действенность этих контактов многое решает в судьбе региона.

И, наконец, о том, что является основным лейтмотивом деятельности Президента Азербайджана. Это - создание экологической цивилизации на основе ценностей, которые должны объединить весь мир, и даже - скажем пафосно - спасти его от угроз климатических перемен, нехватки воды, чистого воздуха, разрушения того, что называется культура мира. В этом контексте весьма значимым является его идея о диалоге культур, которым были посвящены многие форумы и панельные заседания СОР29. Диалог культур есть центр, основной механизм того, что называется экологической цивилизацией, без которого она невозможна.

Диалог - сложнейшая реальность, его создание требует особой философии и морали, языка общения культур, лидеров и народов. СОР29 на этом пути оказалась важной вехой, а Президент Азербайджана - персоной, способной на этом тернистом пути консолидировать мировую общественность в движении вперед.

Ильхам МАМЕДЗАДЕ,
директор Института
философии и социологии НАНА,
профессор

Посол Азербайджанской Республики в РФ посетил ОИЯИ

18 ноября Объединенный институт ядерных исследований посетил Чрезвычайный и Полномочный посол Азербайджанской Республики в Российской Федерации Рахман Мустафаев. В состав делегации Посольства вошли советник Самир Ахмедов и первый секретарь Анар Казымлы. В ходе визита обсуждались вопросы активизации сотрудничества между азербайджанскими научными учреждениями и ОИЯИ, акцент был сделан на подготовке высококвалифицированных кадров для Республики Азербайджан.

Рахман Мустафаев провел встречу с представителями национальной группы Азербайджана в ОИЯИ, делегация посетила Лаборатории физики высоких энергий и нейтронной физики ОИЯИ, включая зал MPD ускорительного комплекса NICA. В ДК "Мир" для представителей посольства была организована экскурсия по интерактивной выставке "Базовые установки ОИЯИ".

Во встрече в дирекции Института приняли участие директор ОИЯИ Григорий Трубников, вице-директор Сергей Дмитриев, директор Лаборатории ядерных проблем Евгений Якушев, руководитель Департамента международного сотрудничества Отилия-Ана Куликов и руководитель национальной группы Азербайджана в ОИЯИ, старший научный сотрудник ЛЯП Назим Гусейнов.

"Для Азербайджана сотрудничество с Объединенным институтом ядерных ис-

следований и участие в нем имеет большое значение через призму как фундаментальной науки, так и прикладных дисциплин, которые могут иметь практическое значение для жизнедеятельности нашей страны", - подчеркнул Рахман Мустафаев. Прикладные проекты ОИЯИ в Азербайджане могут найти применение в таких сферах, как "зеленая" энергетика, протонная терапия опухолей, прогнозирование сейсмической активности и решение экологической проблемы обмеления Каспия. Рахман Мустафаев выразил признательность руководству института за создание комфортных условий для работы ученых из Азербайджана. "Мы будем двигаться и работать дальше", - отметил посол.

Касаясь задач подготовки молодого поколения ученых, Рахман Мустафаев предложил организовать на площадке Посольства встречу с презентацией научной

деятельности ОИЯИ для азербайджанских студентов, которые проходят обучение в технических университетах Российской Федерации. На сегодня около 8000 таких студентов обучаются в 42 ведущих вузах России. Кроме того, в Баку посредством сотрудничества с СПбГУ создается Российско-Азербайджанский университет.

Григорий Трубников отметил готовность Объединенного института активно включаться в подготовку кадров в интересах страны-участницы. Директор ОИЯИ подчеркнул, что сотрудники ОИЯИ из Азербайджана участвуют как в проектах института, так и в крупнейших международных коллаборациях ЦЕРН и в других европейских экспериментах. "Работая в международном коллективе, ученые получают тем самым причастность к большой науке. Возвращаясь в Азербайджан, эти специалисты фактически формируют вектора для образования в университетах по

фундаментальным наукам: математике, физике, химии и биологии", - резюмировал Григорий Трубников.

Директор института напомнил, что еще одной важной областью взаимодействия ОИЯИ - Азербайджан становятся цифровые технологии и работа с большими данными - в этой сфере также нужно развивать канал академического обмена. За последние годы, отметил он, существенно расширяются горизонты взаимодействия с университетами Республики. Григорий Трубников рассказал, что на следующей неделе планируется визит делегации ОИЯИ в Баку. Сотрудники института прочитают лекции в университетах и посетят ряд научных организаций страны.

Связи с национальными научными центрами Азербайджана существовали на протяжении всей истории ОИЯИ. Ученые Объединенного института сотрудничают с азербайджанскими коллегами по многим направлениям исследований и проектам института, включая ускорительный комплекс NICA и исследовательский реактор ИБР-2, теоретические исследования и исследования по нейтринной и астрофизике, информационно-вычислительную инфраструктуру ОИЯИ. В Дубне проходят обучение и стажировки специалисты из Азербайджана, регулярно происходит обмен научными визитами. Граждане этой республики регулярно участвуют в стажировках для молодых ученых и специалистов СНГ, а также стажировках ОИЯИ JEMS для административно-технического персонала.

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

A book exhibition dedicated to COP29 was opened at ANAS

The opening of the book exhibition dedicated to the "Green World Solidarity Year" and COP29 was held at the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences.

In his speech at the opening ceremony, the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli said that the COP29 events organized in our country are continuing successfully. Hosting of COP29, one of the largest events of the world, in Azerbaijan is the result of the comprehensive and rapid development of our independent state under the leadership of President Ilham Aliyev, as well as achievements of our country made on the international stage. Academician Isa Habibbeyli also spoke about the scientific significance of the global event. He highlighted the historical importance of the COP29 events, noting that the Academy is represented at a high level and actively participating in scientific conferences of COP29. The head of ANAS drew attention to the fact that the book exhibition opened at the Academy showcases books published not only by the Humanitarian and Social Sciences Divisions of ANAS but also by other scientific divisions, adding that the exhibition will continue until the end of the COP29 events.

Later, the Vice President of ANAS, Academician Irada Huseynova and the Advisor of ANAS, Academician Adil Garibov delivered speeches, emphasizing that the books presented at the exhibition by the Academy's scientific divisions are a worthy contribution to the "Green World Solidarity Year" and COP29.

The opening of the exhibition was attended by the members of the Presidium of ANAS, department heads, and staff of the Presidium administration.

Academician Rasim Aliguliyev:
"Artificial intelligence technologies will play an important role in solving green problems."

"The 29th session of the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change sets significant tasks for Azerbaijani science regarding formation of a green economy and a green society in our country, improving the ecological situation as well as expanding the use of alternative energy sources"- said the Vice-President of the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS), the General Director of the Institute of Information

Technology of the Ministry of Science and Education, Academician Rasim Aliguliyev, in a statement to "AzərTac".

Highlighting the challenges, tasks, and new priorities set by COP29 before Azerbaijani science, Academician Rasim Aliguliyev said that the application of artificial intelligence technologies offers great prospects for minimizing the negative impacts of digital technologies on the green world, as well as solving complex environmental problems.

The Academician underlined the importance of active participation of scientists and experts in solving global climate change problems. He noted that in order to form a healthy environment, digital technologies should be used to support solving of various green problems. It is extremely essential to analyze natural processes, collect vast amounts of data related to climate change in a timely manner, process it intellectually, and possess high-quality knowledge that is crucial for analysis and forecasting.

"We must provide scientific support for the calls of President Ilham Aliyev on the development of green technologies, the formation of a green society, and a green economy"-said the Vice-President of ANAS. According to him, in the context of innovations brought by the Fourth Industrial Revolution, specific scientific and innovative projects are intended in our country, including the establishment of new energy, transportation, and water supply infrastructures, as well as the intellectualization of other critical systems and ensuring cybersecurity.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев,
Наргиз Пашаева, Расим Алигульев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов,
Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Арагусейн Шукюров

ACTUALLY

SCIENCE

The President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli met with Nobel Prize laureate Muhammad Yunus within the framework of COP29

The President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli met with Nobel Prize laureate and Chief Adviser to the Interim Government of the People's Republic of Bangladesh, Muhammad Yunus, at the Baku Olympic Center during COP29 events.

During the short meeting, they spoke about the mutual relations between the scientific institutions of the two countries.

Academician Isa Habibbeyli congratulated Muhammad Yunus on his appointment as Chief Adviser to the Interim Government of the People's Republic of Bangladesh and invited him to meet with the representatives of the scientific community at ANAS.

Climate Science: Key Results for 2024

An international scientific conference titled "Climate Science: Key Results for 2024" was held within the COP29 at the Baku Olympic Center, with the joint organization of the International Science Council and the Karlsruhe Institute of Technology of Germany. Professor Salvatore Arico, the Chief Executive Officer of the International Science Council (ISC) and Alik Ismailzade, a Professor at the Karlsruhe Institute of Technology of Germany delivered speeches at the event, highlighting the main objectives and tasks of the conference. They also discussed the expected results in detail after the discussions.

The President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli made a speech at the conference, underlining the scientific significance of COP29. He expressed confidence that new challenges reflecting modern realities would emerge as one of the main expectations and emphasized the importance of hold-

ing this significant international event in our country. According to the head of ANAS, the "Green World Solidarity Year" and the COP29 international events create new thinking and a new civilization in all areas of society, including science. The COP29 held in Azerbaijan seems like an announcement of a new industrial revolution.

The event was attended by prominent representatives of world science, invited to COP29, internationally recognized scholars, members of the Presidium of ANAS and media representatives from several countries.

Academician Isa Habibbeyli: "COP29 has brought innovations to scientific thinking"

The large-scale events are held at the Azerbaijan National Academy of Sciences within the framework of the "Green World Solidarity Year" and in connection with COP29. Both COP29 and the "Green World Solidarity Year" have brought innovations not only to various fields of social life in Azerbaijan, such as the economy, but also to scientific thinking- said the President of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Academician Isa Habibbeyli, in an interview with "AzərTac".

The Academician said that two years ago, our knowledge about green energy in the economic sphere might have sounded like utopia:

"However, today, everyone knows that there are renewable energy sources in Azerbaijan, and work continues at the state level to use these sources. As for science, a new field explaining, defining, and guiding green energy-green energetics has emerged. Today, new concepts have been formed. For example, people now talk about "green growth", "green chemistry", and "green skills". It is as if the world has given a green light to a new civilization".

Touching on the significance of COP29, the head of ANAS underlined that hosting this event in Azerbaijan contributes to the development, enrichment, and transformation of the country's economy, various spheres of society, and way of thinking.

"I think the green movement brought by COP29 is a green light for a new civilization. The fact that this movement is taking place in our republic, and that Azerbaijan is hosting COP29 as a result of the great policy pursued by President Ilham Aliyev, demonstrates that our country is one of the leaders in this new civilizational movement and even guiding it. In this sense, I think the "Green World Solidarity Year" and COP29 will introduce Azerbaijan as one of the centers of civilization in the world and as a creator of a new civilization.

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул. Истиглалийт, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000